

TÜRK
KOOPERATİFÇİLİK
KURUMU

KOOPERATİFÇİLİK

Sayı - Number : 49

Temmuz - Ağustos - Eylül

1980

July - August - September

THE TURKISH CO-OPERATIVE ASSOCIATION was founded at Istanbul University in the year 1931, under the name of the Turkish Co-operative Society (Türk Kooperatifçilik Cemiyeti).

Its headquarters was moved to Ankara in late 1933, and at the beginning of 1934 amended its Statutes in conformance with the conditions prevailing at that date.

The Society changed its name into the «Turkish Co-operative Association» in 1948, and modified its Statutes in conformance with the Law No. 3512. on Associations

The General Assembly of the Association convened on 30th May, 1964 and resolved that in the light of its 33 years of experience and in accordance with the requirements of the planned economy era, the Statutes of the Association should be re-written. The new Statutes drawn up accordingly were reviewed and adopted by the General Assembly at its meeting on 27th June, 1965.

The Government declared it as an association serving public interest in 1946. The subject with which the Association is concerned, is theoretical and practical co-operative work. Its object is to propagate co-operative ideas in theoretical and practical fields, to promote the co-operative spirit and ideas, and to support activities in this direction.

In order to achieve the objectives outlined in its Statutes, the Association engages in the following activities :

a. Conduct or cause to be conducted research on the subject of co-operative movement, commission its members or other scholars, experts and authors to write articles and books and prepare summaries of articles and books on subjects pertaining to co-operative movement and publish them.

b. Prepare or cause to be prepared standard states for tu various types of co-operatives.

c. Make contacts nationally or internationally among all types of public and private agencies, organizations, associations and persons on the subjects related to co-operative movement, legislation and applications, and express its opinion on these subjects either directly or on request.

d. Convene academic meetings and arrange co-operative weeks, festivals and general co-operative conventions.

e. Conduct lectures, courses, seminars and general knowledge competitions in different parts of the country on the subject of co-operatives.

f. Join as member those international organization and associations whose objects are similar to its own.

g. Set up a library in the headquarters of the Association, closely connected with the co-operative movement concept, legislation and application and composed of books, periodicals and brochures in Turkish and foreign languages.

h. Participate in the conventions of international co-operative organizations, attend conferences to be arranged by such organizations and make the Turkish co-operative movement commonly known.

j. Make endeavours to ensure that the concept and application of the co-operative movement is widely diffused, that it develops and takes root, that it is included in the curricula of vocational schools, that chairs on the co-operative movement are instituted in the universities, academies, schools and that institutes specializing in the co-operative movement are founded.

k. Support and sustain the activities and enterprises of existing co-operatives act as guide to them in every respect, and at the request of the member co-operatives in solving their management problems.

KOOPERATİFÇİLİK

ÜÇ AYLIK KOOPERATİF İNCELEMELER DERGİSİ

Sayı : 49

TEMMUZ - AĞUSTOS - EYLÜL - 1980

-
— Tarım Kredi Kooperatiflerinin Sorunları
Ve Çözüm Yolları	Mehmet GÖNEN
— Tarım Satış Kooperatiflerinin Sorunları
Ve Çözüm Yolları	İsmail MİNARECİ
— Tarım Kredi Ve Tarım Satış Kooperatif-
leri Konusundaki Tebliğler Üzerine	Nurettin HAZAR
— Niçin Turizmde Kooperatifçilik	Ayça ADALILAR
— Turizm Kooperatifçiliği İle Turizm Eko-
nomisi Arasındaki Yapısal Bağ	Ayça ADALILAR
-

Türk Kooperatifçilik Kurumu Tarafından
Üç Ayda Bir Yayınlanır.

Sayısı : 50,— TL.

Yazışma Adresi : Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenişehir - ANKARA

Türk Kooperatifçilik Kurumu Adına Sahibi :
Feyzi HALICI

Yazı İşleri Sorumlu Müdürü
Ayhan İNAL

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dizildiği ve Basıldığı Yer
ULUCAN Matbaası - ANKARA
: 17 78 18

CO-OPERATION

Sayı : 49

JULY - AUGUST - SEPTEMBER - 1980

The problems of Agricultural Credit Co-operatives and their methods of solution.	Mehmet GÖNEN
The problems of Agricultural Sales Co-operatives and their methods of solution	İsmail MİNARECİ
About the papers on Agricultural credit and Sales co-operatives.	Nurettin HAZAR
Why co-operatives in Tourism?	Ayça ADALILAR
Structural relation between the tourism co-operatives and economic of tourism. ...	Ayça ADALILAR

Quarterly Published by the Turkish Co-operative Association

†Correspondance Address :

Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenişehir - Ankara

Proprietor on behalf of the Turkish Co-operative Association

Feyzi HALICI

Responsible Editor

Ayhan İNAL

(The opinions expressed in the articles belong to the authors)

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

Mehmet GÖNEN(*)

Türk Kooperatifçilik Kurumu'nun başlattığı ve giderek gelenekselleşen «Kooperatifçilik Haftası» dolayısıyla ilgili olduğum Tarım Kredi Kooperatifleri ve bilhassa tarımsal kooperatifçiliğimiz üzerinde durmak istiyorum.

Tarımsal kooperatifçiliğimize geçmeden önce, memleketimizin tarımsal yapısına kısaca göz atmakta yarar olduğu kanaatindeyim. Bildiğiniz gibi ülkemizde tarım sektörünün yeri ve önemi büyüktür. Sayısal bir anlatımla, nüfusumuzun % 58'i kırsal alanda yaşamakta, çalışan nüfusumuzun % 61'i tarımsal işletmelerde istihdam edilmektedir. Tarımımızın milli gelire katkısı % 23, ihracata katkısı % 59 dolaylarındadır. Bu sayılar tarım dışı öbür sektörlerle karşılaştırıldığında, tarımımızın, gerek milli gelir ve üretime katkısı gerekse çalışan nüfusun sektörler arası dağılımı açısından önder olma niteliğini koruduğu görülmektedir. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde tarımımızın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde tarımsal kooperatifçiliğin temeli çok eskilere dayanmaktadır. 1863 yılında büyük devlet adamı Mithat Paşa'nın çabalarıyla kurulan «Memleket Sandıkları» tarımsal kooperatifçiliğimizin temeli sayılmaktadır. Memleket Sandıkları küçük çiftçinin (Kredi) ihtiyacını karşılamak maksadıyla kurulmuştur.

Memleket sandıklarıyla başlatılan tarımsal kooperatifçiliğimiz Cumhuriyet döneminde hızla gelişmiş ve bütün Tarım Kredi Kooperatiflerinin bağlı bulunduğu 1581 sayılı (Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri) Kanununun yürürlüğe girmesiyle önemli bir merhaleye ulaşmıştır.

(*) Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürü

Memleketimizde bir çok yönleriyle (Kooperatifçilik) tarifine uyan ilk teşkilâtlar Tarım Kredisini konu alan ve Mithat Paşa tarafından kurulan sandıklar olmuştur. Memleket Sandıklarıyla küçük çiftçinin kredi ihtiyacının karşılanması düşünülmüş ve bunun için de Devlete ait boş arazilerin köylülerce hasat edilmesinden elde edilecek gelirin kullanılması amaçlanmıştır.

Bugünkü Tarım Kredi Kooperatiflerinin temeli şimdi kısaca bahsetmeye çalıştığım Memleket Sandıklarıdır.

Memleket Sandıkları 1867 yılından sonra başlangıçta görülen gelişme hızını yitirmiş, varlıklarını sürdürmeyecek duruma gelmiş ve kısa bir süre sonra dağılmak mecburiyetiyle karşı karşıya kalmıştır.

Memleket Sandıklarından sonra aynı görevi sürdürmek amacıyla (Menafi Sandıkları) oluşturulmuştur. 1881 yılında kurulan Menafi Sandıkları finansman sıkıntısı nedeniyle yeniden düzenlenmiş ve 1888 yılında (Ziraat Bankası nizamnamesiyle) Menafi Sandıkları bu kez de Ziraat Bankasına dönüştürülmüştür.

Bu yıllardan sonra uzun süre tarımsal kooperatifçilik hareketi görülmemiştir. Yalnızca 1911 yılında, İzmir'de, İncir İhracatçıları «Milli Aydın Bankası»nı kurmuşlar ve bu Banka aracılığıyla incir üreticilerine kredi vermişlerdir. Bu kredilere dayanılarak kurulan (İncir Müstahsilcileri Ortaklığının) memleketimizde kurulan ilk (Tarım Satış Kooperatifi) olduğu söylenmektedir. Bu teşkilât da 1923 yılından sonra çalışmalarını durdurmuştur.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte kooperatifçilik konusu yeniden ele alınmış kooperatifler kurulması çeşitli yönlerden teşvik edilmiştir. Cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk her konuda önder olduğu gibi bu konuda da önder olmuş, Silifke-Tekirçiftliği'nde Tarım Kredi Kooperatifi kurarak 1 numaralı ortağı olmuştur.

1924 yılında 498 sayılı (İtibari Zirai Birlikler) Kanunu, çıkartılmış yaklaşık 4 yıl yürürlükte kalan bu kanundan sonra (Zirai Kredi Kooperatifleri) Kanunu çıkartılmıştır. Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunuyla ilk kez (Kooperatif) kelimesi kullanılmıştır.

Daha sonraları kooperatif hareketin o ana kadarki aksaklıkları gözönüne alınarak yeni ve köklü düzenlemelere gidilmiş «Kredi» ve «Satış» işlemlerini birbirinden ayırmak amacıyla iki ayrı Kanun çıkartılmıştır. Bunlar, 1935 yılında çıkartılan 2834 sayılı «Tarım Sa-

tiş Kooperatifleri ve Birlikleri» Kanunu ile yine aynı tarihte çıkarılan 2836 sayılı «Tarım Kredi Kooperatifleri» Kanunudur.

2836 sayılı Kanunun, 1863 yılında Mithat Paşa tarafından kurulan «Memleket Sandıklarıyla» başlayan kredi kooperatifçiliğimizin Cumhuriyet dönemindeki önemli bir merhalesidir.

2836 sayılı Yasa 37 yıllık bir uygulamadan sonra 1972 yılında tümüyle ortadan kaldırılmış aynı yıl 1581 sayılı «Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri» Kanunu çıkartılmıştır.

Kanun uyarınca Tarım Kredi Kooperatifleri daha demokratik bir yönetime kavuşmuşlar, Ziraat Bankasına olan bağımlılıklarından kurtulmuşlardır. Tarım Kredi Kooperatiflerine üst birlikler kuran teşkilâtlanma imkânları tanıyan 1581 sayılı Kanun Hür Kooperatifçilik hareketimizin önemli halkalarından biridir. Kanuna dayalı olarak önce Bölge Birlikleri daha sonra 17 Mayıs 1977 tarihinde de Tarım Kredi Merkez Birliği kurulmuştur.

1581 sayılı Kanun, Tarım Kredi Kooperatiflerine büyük imkânlar getirmiştir. Merkez Birliği olarak getirilen bu imkânlar rasyonel biçimde değerlendirilmesine çalışılmaktadır.

Bugün Tarım Kredi Kooperatifleri 2200'e varan birim kooperatifi, 16 Bölge Birliği ve Merkez Birliği ile memleketimizin en büyük kooperatif teşkilâtıdır. Tarım Kredi Kooperatifleri esas itibariyle üreticilerimizin «Kredi» ihtiyaçlarını karşılar. Ancak görevleri yalnızca kredi dağıtmakla bitmemektedir. Merkez Birliğinin kurulmasıyla birlikte üreticilerimizin diğer tarımsal ihtiyaçlarını da karşılama yolunda yoğun bir çaba içerisine girilmiştir.

Tarım Kredi Kooperatifleri finansman durumu,

Tarım Kredi Kooperatiflerinin ve Birliklerinin finansman kaynakları şöyledir.

- 1 — Kooperatif ve Birliklerinin kendi öz kaynakları,
- 2 — T.C. Ziraat Bankası veya kurulacak «Kooperatifler Bankasından» sağlanacak krediler,
- 3 — Kooperatif ve Bölge Birliklerinin toplayacakları mevduat,
- 4 — Merkez Birliğince çıkarılacak tahvil karşılığı sağlanacak paralar,

1581 sayılı Yasa T.C. Ziraat Bankasının «Esas itibariyle» finansman Bankası olarak göstermiştir. Yasa uyarınca Ziraat Bankası yal-

nızca ortak kredilerini karşılamakla yetinmeyecek ayrıca kooperatif ve Birliklerin tüzel kişilik olarak ihtiyaç duydukları kredileri de karşılayacaktır.

1581 sayılı Kanunun bu hükmü 2836 sayılı Kanuna göre farklılık taşımaktadır. 2836 sayılı Kanun «Bu Kanuna göre kurulacak Tarım Kredi Kooperatifleri ancak Ziraat Bankası'ndan ödünç para alırlar» hükmünü getirmişken 1581 sayılı Kanun «Tarım Kredi Kooperatiflerinin ve Birliklerinin kredi ihtiyaçları esas itibariyle Ziraat Bankası'na karşılanır» hükmü yer almaktadır. Böylece 1581 sayılı Kanun ile Tarım Kredi Kooperatiflerinin gerektiğinde başka Bankalarla da çalışabileceğini kabul etmiş bulunmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatiflerimizin finansman kaynağı yukarıda da açıklandığı gibi Ziraat Bankasıdır. Ancak Bankanın kooperatiflerimizin plâsman ihtiyacını tümüyle karşıladığı söylenemez. Bunda elbetteki Ziraat Bankasının kaynaklarının yeterli olmayışı yatmaktadır. Bunu gözönünde bulunduran Merkez Birliğimizin 1581 sayılı Kanunun kendisine verdiği «Mevduat Toplama» yetkisini kullanmak için Maliye Bakanlığının da büyük yardımıyla yeni bir hizmeti başlatmak üzeredir. Kooperatiflerimiz yakın bir gelecekte mevduat toplama hizmetine başlayacaklardır. Böylece finansman imkânları artacak ve kırsal yörede atıl kalan kaynaklar harekete geçirilmiş olacaktır.

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNİN VARLIKLARI :

Yurdumuz tarımının çağdaş teknolojiden istenen ölçüde yararlanamaması ve genellikle tarımsal üretimin tabiat koşullarının etkisi altında bulunması tarım kredilerinin bu sorunları çözecek yani tarımsal üretimi arttıracak yönde kullandırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Ancak, tarımsal üretimin arttırılması kadar tarımla uğraşanların aracı ve tefecilerin sömürü konusu olmaktan kurtarılması da kredi politikasının ana hedefleri olmalıdır.

Bu nedenle Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının kredi sorunlarını çözebilmek için bir yandan öz kaynaklarını arttırmaya çalışırken diğer yandan da bu konuda kullanılabilir kaynaklarını arttırmaya çalışmaktadır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin varlıkları :

Tarım Kredi Kooperatiflerinin varlıkları ödenmiş sermaye, öz

kaynak, yedek akçe, yatırım geliştirme fonu ve tasfiye fonu'ndan oluşmaktadır.

YÜKLENİLEN VE ÖDENEN SERMAYE :

Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesi gereğince kooperatif ortaklarının yüklendikleri sermayeyle ödenilen sermaye yıllar itibarıyla şöyledir :

Yıllar	Yüklenilen Sermaye	Ödenen Serma.	Artış
1974	441.938.720	308.876.679	75.973.995
1975	589.668.560	417.667.057	108.790.360
1976	734.155.905	532.499.471	114.832.414
1977	833.084.295	671.125.855	138.626.384
1978	1.107.794.281	910.361.644	239.235.789
1979	1.250.000.000	1.180.000.000	269.638.356

Kredi limitlerinin 100.000,— liradan 200.000,— liraya yükseltilmesi ile 1980 yılında tahsil olunacak sermaye payının 1,5 milyar liraya baliğ olacağı beklenmektedir.

ÖZKAYNAK :

Bu fon Anasözleşme gereğince müsbet fiyat farklarının % 10'undan oluşmaktadır. Fonu oluşturma amacı ortaklara ucuz kredi imkânının sağlanmasıdır.

Özkaynağın son yıllardaki artış durumu aşağıda gösterilmiştir.

Yıllar	Özkaynak	Önceki Yıla Göre Artış
1974	266.342.279	27.902.217
1975	304.047.384	37.705.087
1976	347.978.399	43.931.015
1977	401.255.938	53.277.539
1978	497.522.857	96.266.919
1979	560.000.000	62.477.143

1980 yılı sonunda özkaynağın 650 milyon liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

YEDEK AKÇE :

Yedek akçe fonu Ana Sözleşme uyarınca, tahsil edilmesi imkânsız alacaklar ile karşılıksız kalan borçların ve bilanço zararları-

nın kapatılmasında kullanılmak üzere oluşturulmuştur.

Yedek akçenin son yıllardaki artış durumu şöyledir.

Yıllar	Yedek Akçe	Artış
1974	386.617.620	7.591.230
1975	418.771.098	32.153.478
1976	469.141.665	50.370.567
1977	526.580.132	57.438.467
1978	642.189.693	115.630.561
1979	810.000.000	167.810.307

Yıllık artış miktarları gözönüne alınarak 1980 yılında yedek akçe miktarının 1 milyar liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir.

T.C. ZİRAAT BANKASI'NDAN SAĞLANAN PLASMANLAR :

Tarım Kredi Kooperatiflerinin finansman ihtiyaçlarını karşılayacak olan kuruluş «esas itibariyle» T.C. Ziraat Bankası'dır. Bu Bankaca ayrılan plasmanların son yıllardaki durumu aşağıda gösterilmiştir.

Yıllar	Plasman	Artış
1974	3.900.000.000	350.000.000
1975	4.200.000.000	300.000.000
1976	7.970.000.000	3.770.000.000
1977	14.024.000.000	6.054.000.000
1978	15.000.000.000	975.590.000
1979	17.000.000.000	2.000.000.000
1980	19.100.000.000	2.100.000.000

Kooperatiflerin ikraz gücü :

Tarım Kredi Kooperatiflerine Ziraat Bankası tarafından ayrılan plasmanlar ile kooperatiflerin ödünçlemelerinde kullandığı öz varlıkları plasmana ilâvesi suretiyle bulunan ödünç verme gücünün yıl itibariyle seyri şöyledir :

Yıllar	Plasmanlar	Özkaynak	Toplam İkraz Gücü	Artış
1974	3.900.000.000	575.218.994	4.475.218.994	453.876.172
1975	4.200.000.000	721.714.441	4.921.714.441	446.495.447
1976	7.970.000.000	880.477.870	8.850.477.870	3.928.763.429
1977	14.024.410.000	1.072.381.793	15.096.791.793	6.246.313.923
1978	15.000.000.000	1.407.884.501	16.407.884.501	1.311.092.708
1979	17.000.000.000	1.740.000.000	18.740.000.000	2.332.115.499
1980	19.100.000.000	2.150.000.000	21.250.000.000	2.510.000.000

Kooperatifler ve Bölge Birliklerinin Ticari Kredi İhtiyaçları :

Tarım Kredi Kooperatifleri ve Bölge Birliklerinin gelişen ticari faaliyetleri ve gayrimenkul alımları için finansman ihtiyaçları Şimdilik Merkez Birliği kaynaklarından karşılanmaya çalışılmaktadır.

Bu kaynakların 1979 yıl sonu itibariyle durumu şöyledir :

Fon	Miktar
Sermaye	140.959.107,03
Yatırım ve Geliştirme	29.214.531,65
Tasfiye Fonu	10.910.067,03
Yedek akçe	810.000.000,00
TOPLAM.....	991.083.705,71

Tarım Kredi Kooperatiflerine ve Bölge Birliklerine şimdiye kadar bu kaynaklardan 205.234.501,73 TL.lık imkân verilmiştir.

Kredi Uygulamalarına İlişkin Genel Sorunlar :

Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarının tüm kredi ihtiyaçları T.C. Ziraat Bankasından açılan krediler ile kendi kaynaklarından karşılanmaktadır. Kooperatif ortaklarının büyük fedakârlıkları ile T. Kredi Kooperatifleri kendi kaynaklarını hızla arttırmalarına karşın kredi ihtiyaçlarını tümüyle karşılayamamaktadır. Bu nedenle Ziraat Bankasınca ayrılan krediler oldukça önem taşımaktadır.

Ziraat Bankası 1979 yılı çalışma ve plasman programı ile tarım sektörünün kredilendirilmesi için ayrılan miktar 87.644.883.000,— liradan 121.590.201.000,— liraya yükseltilmiştir. Bu miktardan Tarım Kredi Kooperatiflerine ayrılan miktar aşağıda gösterildiği gibi % 14'dür.

Tarım Sektörüne ayrılan

Kredi miktarları :

	Miktar	Oran
Tarım Kredi Kooperatiflerince	17.000.000.000,—	% 14
Tarım Satış Kooperatiflerince	67.000.000.000,—	% 55
T.C. Ziraat Bankasınca	37.000.000.000,—	% 31

1978 yılında Tarım Satış Kooperatiflerine ayrılan 36,7 milyar liralık plasman 1979 yılında 30,3 milyar lira fazlasıyla 67 milyar liraya yükseltilirken, Tarım Kredi Kooperatiflerinin plasmanı 2 milyar liralık bir artışla 17 milyar liraya yükseltilmiştir. 1980 yılında ise Bankadan sağlanan plasman 19,1 milyar olup, yurt çapına yayılmış bulunan ve sayıları 2300 yaklaşan ve 1,5 milyon çiftçi ailesini bünyesinde toplayan T. Kredi Kooperatifi ortağına ortalama 12.730,—

lira kredi düşmektedir. Bu durum ortakların kredi ihtiyaçlarının yeterince karşılanmamasına yol açmakta ve Tarım Kredi Kooperatifi ortakları daha fazla kredi alabilmek için kooperatiflerden ayrılmaktadırlar. Bu olumsuz etkilerin giderilebilmesi için Tarım Kredi Kooperatiflerinin plasmanlarının yeterli düzeye çıkartılması gerekmektedir.

Ayrıca, kooperatif ortaklarının alabildikleri kredi ortalamaları da bölgeler itibarıyla de büyük dengesizlikler göstermektedir. Bu sorunun çözümü plasman tevziin de Merkez Birliğinin ve Bölge Birliklerinin daha etkin hale getirilmesi ile mümkündür.

Tesis ve İştirakler :

Tarım Kredi Kooperatiflerimizin başlattığı diğer bir hizmet ise tarımsal sanayi yatırımlarına katkıda bulunmaktır. Bu amaçla birçok sanayi yatırımına ortak olunmuş ayrıca kendi kaynaklarını da harekete geçirerek birçok fabrikaları kurma aşamasına gelmiştir. Ortaklarımızın yararlanabilecekleri her çeşit makina ve ekipman tesisleri edinmek görevi 1581 sayılı Kanunla Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğine verilmiştir. Bu görevi yerine getirmek gereğinden kaynaklanan faaliyetler önümüzdeki kısa süre içerisinde meyvelerini verecektir. Bu faaliyetlerde hükümetimizin büyük desteğini görmek Tarım Kredi Kooperatifler camiası olarak bizleri son derece sevindirmektedir.

Ortak ürünlerini değerlendirmek ve ortağın ihtiyaç duyduğu araç ve gereçleri sağlamak üzere birçok kuruluşa ortak olma kararı alınmış bulunmaktadır. Bunların en önemlisi Petlas Lastik Sanayii A.Ş.dir. Bu şirkete % 15'lik rüçhan hakkı satın alınarak 52,5 milyon lira ile ortak olunmuştur. Üretilen lastikler Tarım Kredi Kooperatifleri yoluyla ortaklara intikal ettirilecektir.

Ortaklarımızın en çok ihtiyaç duyduğu tarımın en önemli girdisi olan gübre ihtiyacını karşılamak üzere, Ağustos 1980 ayında istihale geçecek Adana - Toros Gübre Fabrikasına 90 milyon lira ile 1980 yılında iştirak edilmiş ve böylece Tarım Kredi Kooperatiflerinin bugüne kadar üç gübre fabrikasına ortaklığı sağlanılmıştır.

Diğer taraftan, 1581 sayılı Yasanın öngördüğü ortak ürünlerinin değerlendirilmesi amacıyla Niğde Ambalaj Sanayiine 1980 yılında ortak olunarak ortak ürünlerimizin dahili piyasada ve özellikle ihracatta satış imkânlarının arttırılması amacıyla standartlara uygun tipte ambalajlamayı gerçekleştirmek gayesiyle ilk adımlar atılmış bulunmaktadır.

Öteyandan, yan kuruluşlarımızın tarımsal araç ve gereç imal eden (özellikle çayır biçme makinası) kuruluşlara 1980 yılında iştiraki sağlanarak tarımsal araç ve gereçlerin ihtiyaca uygun miktarda arttırılmasına çalışılmıştır.

Merkez Birliği, Bölge Birlikleri ve Birliklere bağlı kooperatiflerin ve ortak üretmenlerin kâğıt ihtiyaçlarını karşılamak üzere, Yakın Doğu Kâğıt Fabrikasına 1980 yılında iştirak edilmiştir.

Ortaklarımızın yem ihtiyacını istenilen miktar ve istenilen kalitede zamanında karşılayabilmek amacıyla bütün hazırlıkları tamamlanmış bulunan dört yem fabrikasından biri olan Ankara Yem Fabrikasının önümüzdeki günlerde temeli atılacaktır. (*) Kurulmakta olan yem fabrikaları yanında çeşitli yörelerde bölgenin özellikleri de dikkate alınarak faaliyet gösteren yem fabrikalarında ortaklık tesis etmek üzere olumlu girişimlerimiz devam etmektedir.

Halı yıkama fabrikaları, naylon sera örtüsü fabrikası, halı dokuma fabrikası, süt ve besi hayvancılığı işletmeleri, paketlenme ve ambalaj sanayi tesisleri kurulmakta olan tesislerimizdir. Ortak ürünlerinin değerlendirilmesi ve giderek ihracata yönelmesi maksadıyla Adapazarı, Bandırma, Balıkesir, Antalya, Uşak, Burdur, Niğde, Aydın, Bursa, Denizli, İzmir, Samsun, Isparta, Mersin ve Tekirdağ soğuk hava depolarının inşasına yakında başlanılacaktır. Böylece tarımsal sanayimize katkıda bulunulacak ayrıca vatandaşlarımıza tarımsal üretimi arttırıcı iş gücü kapasitesi yaratılmış olacaktır.

EĞİTİM ÇALIŞMALARI :

Kooperatif çalışanlarının mesleki bilgilerini arttırmak ve bu alanda yetişmelerini sağlamak amacıyla 1942 yılından beri «yetistirme» ve «olgunlaştırma» kursları yapılmaktadır. Bu kurslar ilk zamanlar T.C. Ziraat Bankası tarafından organize edilmiş, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Vakfı kurulduktan sonra organizatörlük görevi bu kuruluşa geçmiştir.

1942 yılında 39 iştirakçi ile başlayan kurslardan faydalananların genel toplamı 3405'e ulaşmıştır.

Ayrıca, Türk/Alman İşbirliği kadro anlaşması uyarınca, kooperatif çalışanlarından bazıları Almanya'da altı ay süre ile mesleki eğitim görmüştür. 1966-1974 yılları arasında 71 kooperatif personeli bu eğitimden yararlanmıştır.

(*) Bu fabrikanın temeli Ağustos - 1980 başında atılmıştır.

1977 yılında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği kurulduktan sonra eğitim çalışmalarına bir süre ara verilmiştir. 1979 yılında tekrar başlayan eğitim çalışmaları Merkez ve Bölge Birliklerince sürdürülecektir.

Bu faaliyetlerin gerçekleştirilmeleri için Merkez Birliği ve yan kuruluşlarımızca Ankara'da 21 dairelik bir bina satın alınmıştır. Bu binanın bir bölümünün Eğitim ve Sosyal hizmetlere tahsisi yapılmıştır.

Ayrıca, Bölge Birliklerimizde de Eğitim faaliyetlerinin daha kolay yürütülmesi amacıyla hizmet binalarına kavuşturulması yolundaki yoğun faaliyetlerimiz sürdürülmektedir. Halen 9 Bölge Birliğimiz Eğitim faaliyetlerini yürütebilecek hizmet binasına kavuşmuş bulunmaktadır.

Hizmetin en etkin şekilde ortak çiftçilerimize intikali yetişmiş personel ile mümkündür. Zor şartlar altında yetişmiş personelimizi yenilemek ve geliştirmekte olan kooperatifçiliğin büyük miktarda ihtiyaç duyacağı kaliteli personeli şimdiden yetiştirmek üzere bir «Kooperatif Meslek Lisesi» veya «Kooperatif Koleji»nin kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu maksatla 1980 yılında Gölbaşı'nda 7 dönümlük bir arsa satın alınarak önümüzdeki yıllarda mezkûr arsa üzerinde inşaa ettirilerek eğitim sitesinde öğretime başlanacaktır.

DİĞER SORUNLAR :

1 — GÜBRE :

Gübre fiyatları 4-5 misli arttığından üreticilere yeni mali imkânların yaratılmaması halinde, yeterli ve zamanında kredi temin edemeyeceklerinden tarımsal üretimde büyük ölçüde düşüş olacaktır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin bugünkü plasman kaynakları ve ne de kredi hadleri üreticilerin bu acil ihtiyaçlarını karşılamaya müsait bulunmamaktadır.

2 — TRAKTÖR

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının dolayısıyla çiftçilerimizin ihtiyacı bulunan traktörlerin karaborsaya düşmeden en düzenli ve adil şekilde dağıtımını yapabilecek durumda bulunmasına ve Türk-Fiat Traktör Fabrikası ile yapılan protokole rağmen gerekli tahsisat yapılmamıştır.

3 — YEM

Mevcut yem fabrikaları kooperatif ortaklarının ihtiyaçlarını zamanında ve yeterince karşılayamamakta, ayrıca bunlarda ham maddelerini zamanında ve yeterince stok edememelerinden gerek kalite ve gerekse fiyat ve ambalaj, nakliye gibi yan masrafları sabit tutamamakta, bu yüzden büyük sıkıntılar doğmakta ve dolayısıyla hayvansal üretimde önemli artışlar kaydedilememektedir.

4 — AKARYAKIT

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının akaryakıt ihtiyaçlarının köylerde adil ve düzenli biçimde karşılanması amacıyla kooperatiflerimize Petrol Ofisi Bayiliği alınmakta ancak bayiliklere hız verilmesi gerekli görülmekte ise de çeşitli formaliteler bu hızı engellemektedir.

5 — DESTEKLEME ALIMLARI

Bazı ürünlerin özellikle ayçiçeği destekleme alımlarının Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından yapılabileceği ve bunda başarı sağlayabileceğini yapılan denemeler göstermiştir.

Özellikle ayçiçeği destekleme alımlarında hiç olmazsa köylerde Tarım Kredi Kooperatiflerinin (Tarım Satış Kooperatiflerinden tamamen ayrı olarak) direkt görevlendirilmeleri üreticiler yönünden de çok yararlı olacaktır.

6 — TÜKETİM MADDELERİ TEMİNİ

Kooperatif ortaklarımızın zaruri tüketim maddeleri temini için ilgili kuruluşlarca gerekli tahsisat zamanında ve ihtiyaca cevap verebilecek şekilde sağlanması için yapılan başvurular neticesiz kalmakta, veya çok az miktarda karşılanabilmektedir.

7 — İNŞAAT MALZEMELERİ VE DEMİRBAŞ ALIMLARI

Kooperatiflerimizin ihaleye çıkarılan inşaatları için gerekli olan çimento ve demir tahsisatının fabrikalardan, ayrıca büro için ihtiyaç duyulan yazı, hesap makinaları ile diğer demirbaş eşya için Devlet Malzeme Ofisi'nden gerekli tahsisat sağlanamamaktadır.

8 — TÜRKİYE ZİRAİ DONATIM KURUMU İLE OLAN İLİŞKİLER

Türkiye Ziraî Donatım Kurumu'nun satıcılık konusunda Tarım

Kredi Kooperatifleri ile yaptıkları protokollar, kurumca tek taraflı olarak hazırlanmakta ve insiyatif tamamen kurum yararına bırakılmakta ve kooperatiflerimize masraflarını ve zayıflatlarını karşılayacak kadar dahi maddi imkân kalmamaktadır.

SORUNLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN İSTEKLER

1 — Plasmanlar :

a) Bankaca kooperatiflere sağlanan plasmanlar günün şartlarına uygun olması ve ihtiyaca cevap verebilecek şekilde arttırılması,

b) Tarım Kredi Kooperatiflerine Merkez Bankasından aracısız reeskonta gidilmesi imkânının sağlanması, Planlamaların kooperatiflere tevziatının üst kuruluşlara bırakılması,

c) Kooperatiflere tesbit edilecek plasmanlardan kullanılmayanların başka kooperatiflere devredilmesi veya kredi konularının değiştirilmesinde üst kuruluşlarımızın yetkili olması,

d) Kooperatiflerin cari hesaplarına yıl sonlarında tahakkuk ettirilen kredi faizleri, kooperatiflerin personel ve büro giderleri arsa, inşaat, demirbaş masraflarının plasman dışı mütalaa edilmesi,

2 — Gübre

a) T.C. Ziraat Bankasının gübre plasmanlarını acele ve büyük ölçüde arttırması ve bunun tevziatının üst kuruluşlarımıza bırakılması,

b) Gübre plasmalarının kooperatif ortaklarının kredi limitlerine bakılmadan gerçek ihtiyaca cevap verebilecek şekilde arttırılması,

c — Tarım Kredi Kooperatiflerinin Gübre rejimine dahil edilmesi

3 — Traktör

a — TÜRK - FİAT Traktör fabrikasının ürettiği traktörlerin en az % 50 si kooperatiflerimize tahsis edilmesi ve traktörlerinde zamanında gönderilmesinin sağlanması,

b — T.C. Ziraat Bankasının Tarım Kredi Kooperatifi ortağına traktör konusunda açacağı borçlanma işlemini plasmanını kooperatiflerimize devretmesi,

c — Bankaca traktör hissesi olarak açılan şahıs haddi kredi limitinin 700.000 liraya çıkarılmasının sağlanması,

4 — DİĞER İSTEKLERİMİZ

A — Tarım Kredi Kooperatiflerine mevduat toplama yetkisinin bir an önce verilmesi,

B — Destekleme alımlarında Tarım Kredi Kooperatiflerine öncelik tanınması,

C — Bölge Birliklerimizi Akaryakıt baş bayiliği ve dolayısıyla de kooperatiflerimize bayilik verilmesi,

D — Tarımsal kesimde kullanılacak tüm resmi yatırım kredilerinin tarım kredi teşkilatı tarafından kullanılması,

E — Dış Ülkelerdeki kooperatif kuruluşları ile yapılacak ticari anlaşmalarda T.K. Kooperatiflerine öncelikle görev verilmesi,

F — Tarımsal üretimle ilgili ithalat ve ihracatta T.K. Kooperatiflerine öncelikle görev verilmesi,

SAYIN KONUKLAR

Ülke kooperatifçiliğinin gelişmesinde emeği bulunan kooperatifçilerin ifade ettiği gibi:

Tarım ve hayvan ürünlerinin değerlendirilmesi ve değer pahasını bulması verimi, hasılayı, geliri artıracığından hem milli hasıla hemde çiftçinin hayat seviyesi yükselmiş olacaktır. Bir köylü ailesinin ortalama kazancının şehirde oturanınkine eşit olmasını sağlamak amaç olmalıdır. Bu hem sosyal adalete uygun düşer hemde köyden şehire göçü önleyerek devleti büyük meselelerle karşı karşıya bırakmaz. Amaca ulaşmak için biryandan çiftciyi aydınlatma eğitim çalışmaları yapılırken öte yandan kooperatifçiliğe yönelmenin yerinde olacağı düşünülmektedir. Süt, Et, Kıl, Tavuk, Balık, Yaş Meyve ve Sebze gibi hayvan toprak ürünlerinin işlenme değerlendirme ve pazarlaması kooperatiflerin eliyle yapılırsa şu faydalar ve avantajlar elde edilir.

a — Tek tek çiftçi işletmelerinde mümkün olmayan çağdaş teknoloji fenni usullerin uygulanması fırsatı doğmuş olur.

b — Ürünün son damlasına kadar istismarı imkân içine girer.

c — Üreticinin geliri artar, hayat seviyesi yükselir, milli hasıla artar ve maliyetler düşer.

d — Boş zamanı artacak çiftçilerin ikinci ve üçüncü ürünlerin istihsaline ve başka faydalı işlere yönelerek ek gelir elde etme imkânları doğar.

e — Devlet kontrolunun ilgili sağlık gıda v.s mevzuatın uygulanması kolaylaşmış olur.

f — Tüketici güvenilir sağlıklı ve kontrolden geçmiş besin ve başka maddelerine kavuşturulmuş olur.

i — Devletin elinin altında ihtisaslı ve güvenilir bir üretim ve ihracat potansiyeliyle fiat tanzimine yarıyacak önemli bir araç bulundurulmuş olur.

Bu iş için yeni sütçülük, tavukculuk, sebzeçilik, balıkçılık ve benzeri kooperatifleri kurmak yerine değerlendirme görevini ilgili 1581 sayılı kanunun 3/b maddesinde bu yolda hüküm bulunduğu, esasen yıllardan beri bu kooperatiflerin çok amaçlı faaliyet gösterdiklerinde gözönünde tutularak Tarım Kredi Kooperatiflerine verilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir. Bu yola gidildiği takdirde :

a) Bazen bir köyde aynı amaçla faaliyet gösteren aynı amaçlı kooperatif enfilasyonu önlemiş olacaktır.

b) Tarım Kredi Kooperatiflerinin mevcut arazi, bina, depo ve demirbaşlarıyla personelinden faydalanılacağından israfa meydan verilmemiş olacaktır.

c) Türkiye'nin 2200 yerinde birden hizmete başlama fırsatı doğacaktır.

d) Kurulacak fabrika ve tesisler için Tarım Kredi Kooperatifleri ve bunların üst kuruluşlarının ve geniş ortak kitlelerinin destek ve iştiraki sağlanmış olacaktır. Bu da zirai sanayinin genişlemesine ve büyümesine hizmet etmiş bulunacaktır.

e) Tarım Kredi Kooperatiflerinin yetişmiş idari personeli olduğundan ayrıca personelin eğitimi için vakit geçirilmesine gerek kalmıyacak yalnız teknik personel üzerinde durmak gerekecektir.

f) Atatürk tarafından kurulan millî geleneklerimize bağlı Tarım Kredi Kooperatiflerinin kuvvetlendirilmesiyle toplumumuzun sağlam ve vazgeçilmez unsurlarından birini korumuş ve kooperatiflere ideoloji ve siyaset sokmak isteyen cereyanların önüne geçilmiş olacaktır.

Sonuç olarak :

1581 sayılı Yasa yürürlüğe girmeden önce Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarına yalnızca kredi vermekte idiler. Çok amaçlı kooperatifçilik faaliyetleri yönünde olumlu bir çalışma gösterememişlerdir. Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri mezkûr yasanın yürürlüğe girmesiyle üst örgütlenme tamamlanmış ve her türlü ekonomik faaliyetin içine girerek ekonomide üçüncü bir sektör olarak ağırlığını hissettirmeye başlamış bulunmaktadır.

Ortak ürünlerinin iç piyasada değerlendirilmesi ve dış piyasada ihracı suretiyle üreticinin emeğinin karşılığını almasında olumlu katkıda bulunmaktadırlar. Ortağının her türlü kredi ihtiyacını ve tarım girdilerini en uygun şartlarla karşılayan, ürünlerini değerlendiren, yaşama için belli başlı tüketim maddelerini temin eden ve yasanın verdiği diğer görevleri de yapabildiği takdirde —ki şartlar elverdikçe bunlar da yapılacaktır— bu nedenle Tarım Kredi Kooperatifleri tarım alanında ideal bir kuruluş haline gelecektir. Yasa şartları tam olarak tatbikat alanına intikal ettirebildiği takdirde tarımda yeni bir model oluşturmaya gerek yoktur. Yasanın boşlukları doldurulmak suretiyle tarım alanında ideal kooperatif modeli Tarım Kredi Kooperatifleri olacaktır. Tarım Kredi Kooperatiflerinin bugünkü teşkilâtlandırılması ile her türlü görevi en iyi bir şekilde yapabileceği inancını taşımaktayız.

Değerli konuklar,

Değerli kooperatifçi arkadaşlarım,

Kooperatifçilik haftası dolayısıyla Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği olarak yapmaya çalıştığımız faaliyetlerimizi çok kısa olarak anlatmaya çalıştım. Memleketimizin en ücra köşelerine yayılmış sayıları 2200'ü aşkın Tarım Kredi Kooperatifleri geçmişte olduğu gibi bugün de Türk çiftçisinin hizmetinde olmaya devam etmektedir. Bu vesileyle kooperatifçiliğimizin temel meselelerinin tartışılmasına yol açan çözüm önerilerinin konuşulduğu böyle bir toplantı düzenlenmesini sağlayan Türk Kooperatifçilik Kurumu'nun sayın yöneticilerine teşekkür ediyorum. İnanıyorumki bu toplantının Kooperatifçilik Haftasının kooperatifçilik hareketimize katkısı büyük olacaktır. Hepinizi saygı ile selâmlıyorum.

TARIM SATIŞ KOOPERATİRLERİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM YOLLARI

İsmail MİNARECİ(*)

Sayın Başkan ve değerli dinleyiciler, hepinizi sevgi ve saygı ile selâmlarım.

Huzurunuzda, tatbikatın acı ve tatlı yanları ile yoğrulmuş, ömrünün en taze yıllarını Kooperatif faaliyetlerinde harcamış bir kişi olarak konuşmalarına başlayacağım.

Dünya nüfusu 4,5 milyarı buldu. Ve her 10 yılda bir en az bir milyar nüfus mevcuda ilâve edilmektedir. Öte yandan maalesef açıktan her yıl 15 milyon insan da ölmektedir. Artan bu nüfusun beslenebilmesi için tarımsal üretimin arttırılması, üretilen malların bozulmadan uzun süre çok iyi muhafaza edilebilmesi ve mükemmel bir pazarlama sistemi ile tüketiciye zamanında ve en iyi şekilde iletilmesi gerekir.

Biz tarımsal pazarlamayı; tarımsal ürünlerin çiftlikten tüketiciye getirilmesi işlemi olarak tanımlayabiliriz. Üretici yetiştirdiği malları satarken mümkün olduğu kadar yüksek bir gelir sağlamaya uğraşacaktır. Fakat bunu sağlarken, kendi kontrolü altında olmayan bir çok güçlüklerle karşılaşacaktır. Başlıca iki problem önünde dev gibi duracaktır.

Birincisi : Tarım üreticisinin pazardaki zayıflığı :

Tabanda geniş miktarda üretici ve onun yanında ondan daha çok tüketici bulunmaktadır. Şayet üreticiler organize edilmemişlerse, münferit faaliyetlerinde tesirsiz ve malın tüketiciye ulaşmasında zayıf kalırlar. Çok defa da sermayenin fiyat tröstlerine veya alıcıların çeşitli kombinezonlarına maruz bırakılırlar.

(*) KOZABİRLİK. Bakanlık Murakıbb

Üretici malını sattığı zaman maksimal kâra ulaşmak durumundadır. Aksi halde satışla beraber mal üzerindeki mülkiyet hakkını da devretmiş bulunacağından bilâhare mal tüketiciye yaklaştıkça ve değişik ameliyelere tâbi tutuldukça ona bir kıymet eklenecektir. Ekonomistlerin dediği gibi fayda yaratılacaktır. İşte bu fayda mülkiyeti devreden müstahsile değil, pazarlama faaliyetlerini yürüten alım ve satım işleri ile uğraşanlara kayacaktır.

İkincisi : Ürün fiyatı üzerindeki geniş dalgalanmalar :

Tarım malum olduğu üzere geniş miktarda tabiat şartlarına bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle üretim miktarı da sayısı çok çiftçinin bağımsız kararlarına dayandığından her yıla ait ürünün miktarı ve kalitesi geçmiş yıla oranla farklı olabilmektedir. Üretim, talepten çok olduğu vakit piyasa kontrolü sağlanamayacağından fiyatlar geniş ölçüde dalgalanma eğilimi gösterecektir. Üretici tek başına bu dalgalanmaları kontrol altına alabilmek için maalesef hiç bir şey yapamayacaktır.

İşte yukarıda kısaca izah etmeye çalıştığımız nedenlerden dolayı münferiden mücadelede zayıf kalan üreticiler milli gelirin inkisamından hakları olan payı alabilmek ve kendilerini ve işletmelerini daha güçlü kılabilmek için kooperatifleşmek mecburiyetini hissetmişlerdir. Almanların «**Londwirtschaftliche Bezug und Absatz Genossenschaft**» dedikleri, bizim de Tarım Satış Kooperatifi diye tesmiye ettiğimiz kooperatifler böylece oluşmaya başlamıştır.

Ülkemizde Tarım Satış Kooperatifleri ve onların Birlikleri 2.11.1935 günü yürürlüğe girmiş bulunan 2834 sayılı Kanun hükmüne göre kurulmakta ve faaliyet göstermektedirler. Mezkûr Kanunun 3. ve bu Kanuna dayalı Tarım Satış Kooperatifleri ile Birliklerinin kuruluş ergeleri şöyle özetlenmiştir.

I — Ortak ürünlerini piyasaya hazırlamak,

II — Bu rasyonel marketing vasıtasıyla, iç ve dıştaki aracılar giden kazancı üretmenlere mal ederek durumlarını yabancı ülkelerdeki üretmenlere karşı kuvvetlendirmek.

III — Piyasada düzen verici bir yer alarak fiyatların zararlı dalgalanmasının önüne geçmek ve ürünlerin çoğaltım piyasasında en iyi fiyatlarla satışını başarmak.

IV — Ortakların üretim ihtiyaçlarına yarayan her çeşit araç ve yaraçları toptan ucuz olarak edininip dağıtmak gibi çıkart ürünlerini

ucuza mal edecek, kalitesini iyileştirecek ve satış kapasitesini artıracak ve bunların arzı ulusal piyasalarda en iyi fiyatlara satışını sağlayacak işlerdir.

Yukarıdan beri Tarım Satış Kooperatiflerinin görevlerini ve çiftçilere sağladığı faydaları anlatmaya çalıştık. Hizmetleri ve milli gelire olan katkıları inkâr edilemez. Acaba bu gelir katkısı yeterli midir?

Hemen ve düşünmeden söyleyelim ki, bu katkı maksimal katkıının ancak % 25'ini teşkil edebilmektedir. Yeniden organize edilir ve kanunlarında günün şartlarına uygun köklü değişiklikler yapılırsa ve daha önemlisi fikir düzeyinde gelişme sağlanırsa, kooperatiflerin vecheleri değişecektir.

«Hani vur fakat yiğidin hakkını ver derler». Kooperatiflerimizi bir varlık olarak hattâ ekonominin vazgeçilmez bir unsuru kabul ediyoruz ve istiyoruz ki, bundan böyle daha fonksiyoner olarak icraatta bulunsunlar. Bildiğiniz gibi ekonominin başlıca faktörü insandır. Malûm emek ve beyin gücü meselesi... Geçmiş son yıllarda Kooperatif Birliklerinin başına «Kooperatifçiliğö nosyonu»nundan mahrum yöneticiler getirilmiştir. Kooperatifçiliği bilmeyen yöneticilerin nasıl bir kooperatifçilik uyguladıkları ve gelişme yerine duraklama dönemi ve bir yığın çözülmez problem getirdikleri hazin bir vakıa olarak önümüzde durmaktadır.

Kooperatif memurlarını kurslara bile tâbi tutmuyor, dünyada gelişmiş ülkelerdeki kooperatifler nasıldır; onlara göstermiyor, eğitmiyor ve sonra da onlardan rasyonel sonuçlar bekliyoruz. Bu ise mümkün değildir. Eşyanın tabiatına ters düşmektedir. Bu arada mühim bir kaç aksamaya ve onların giderilmesine matuf alınması muktazi tedbirlere değinmek isterim. Alınacak tedbirleri burada bir kaç saat içinde anlatmak mümkün değildir. Bunlar esasen bilinmeyen hususlar da değildir.

Bütün mesele söylenenlere hangi merci ciddiyetle eğilecek ve sür'atle çözüme ulaştırara kelde edilen faydalı neticeleri tatbikata sevkedecektir.

1 — Sermaye terekümünün sağlanamaması :

Kooperatifler; Özel sektörle - kamu sektörü arasında üçüncü bir sektör olarak refahın tabana, üyelere indirilmesinde ve sosyal adaletin tevzii ile gelirin ortaklara adil bir biçimde yansıtılmasında gayret gösteren ve insan zekâsının bugüne kadar bulabildiği en mükemmel şirket şeklindedir.

İnsan gücü ve becerisini tabii kaynaklarla ve teknolojik imkânlarla meczederek, yaratılacak gelir fazlasını üyelerine adaletle tevzi etmeyi amaçlayan kooperatiflerimize gelişmiş ülkeler seviyesine çıkarabilmek ve yurt ekonomisine katkıda bulunabilmelerini sağlayabilmek için sermaye terekkümüne gidilmesi zorunlu hal almıştır.

En modern teknolojiyi bünyesinde taşımayan, iştigal ettiği ürünleri son tüketim noktasına kadar fabrikalarında işleyemeyen kooperatifler; asrımız ekonomik anlayışının çok gerisinde kalmaktadır. Bu sebeple kooperatifçiliğimizin hür ve demokratik «Batı Dünyasının» sahip bulunduğu genel seviyesine çıkarabilmek için tarım satış kooperatiflerini ve birliklerini aynı yoldan maddi ve manevi bakımdan teçhiz etmek gerekir.

Klâsik ve ne yurt ne de fert ekonomisine yararı dokunmayan kooperatifçilik anlayışından sıyrılmak, dinamik yönden güçlü bir kooperatifçiliğe geçmek icabediyor. Bu döneme geçişin odak noktası, mihrakı tamamen ortaklardır. Geçmiş zamanı bırakıyorum, gelecek zamanı artık heder etmeye ve ekonomik menfaatler dışında kullanmaya hiç birimizin hakkı yoktur. Bu ağır işleri becerebilmek için sermaye birikimine ihtiyaç vardır. Yeterli öz sermayemiz olmazsa hiçbir işi esaslı bir biçimde başaramayız.

Mikro seviyede ortakları tediye üzmeyecek fakat makro seviyede Birlik ve kooperatifleri düze çıkaracak sermayenin behemahal oluşturulması gerekir, zira yabancı krediler pahalı ve muvakkat kaynaklardır.

Sermaye terakümünü örnekle anlatmaya çalışalım. Firma ismi zikretmeyi uygun bulmuyorum. Yirmibin ortağı bulunan bir Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nde taahhüt edilen sermaye maalesef 11 milyon lira olup tahsil edilen sermaye ise 5,5 milyon liradır. Birlik 1940 yılında kurulmuştur. Yani 40 yıllık geçmişi vardır. Aynı şehirde faaliyet gösteren bir anonim şirketin 175 ortağı buna mukabil 75 milyon lira ödenmiş sermayesi mevcuttur. Şirket 10 senelik bir maziye sahiptir. Anonim şirketin fabrika ve taşısız mal değeri 600 milyon lira civarındadır. Ortaklarına % 25 ile 40 civarında risturn dağıtabilmekte ve çalışanlara gayet yüksek ücret ödeyebilmektedir. Şimdi basit bir hesap yapacak olursak kooperatifte üye başına 550 lira, anonim şirkette ise ortak başına 428.572,— lira sermaye düşmektedir.

Satış kooperatiflerinde üçüncü şahıslara karşı mesuliyetin sınıllı olduğu düşünülürse, koydukları sermayenin kaybı halinde pat-

rimuanı etkilenmeyecek olan ortakların kooperatifin idaresinde yeteri kadar ilgi hattâ basiret göstermeyeceği tabiidir. Şu halde güçlü kooperatiflerin yaratılabilmesi için mutlaka yeterli öz sermayenin ortaklarca taahhüt edilmesi ve en fazla 1-2 yıl içinde ödenmesi ıktiza eder. Buna mütedair kanun değişiklikleri sür'atle gerçekleştirilmelidir.

2 — Sendikaların kooperatif personelini ideolojik kavgalara sürüklemekte oldukları :

Bilhassa son 3-4 yıldan beri Kooperatiflerde sendikaların, çalışanların haklarını koruma ve gelirin çalışan kesime dağılımında adalet ve eşitliği sağlamak için gayret gösterecekleri ve asıl vazifeleri iş barışını sağlamak ve buna muvazi üretimi artırmak iken ona riayet etmeyerek, iş yerinde huzursuzluk, iş verenle ihtilâflar çıkarttıkları görülmektedir. Sendikalar daha ileriye giderek çalışanları belli ideolojik hedeflere yönlendirmeye gayret sarfetmektedirler.

Sırf niza yaratmak için istenen ve işletmeyi % 100 zarara götürecek olan belki de ileride işletmelerin kapatılmasına müncer olabilecek astronomik ücret talepleri, inanınız ki, hep gelişen ekonomimizi frenlemek içindir.

Memleketimizde tarımda ürettiğiyle geçinen, fazla ürünü satan nadir ülkelerden biridir. Profesör Bade'ye göre : Dicle ve Fırat arasındaki topraklarımız, sulama baraj ve şebekeleri bitirildiği zaman elde edilecek üretim fazlası ile yüz milyonluk bir Türkiye'yi rahat rahat beslemek ve giyindirmek mümkün olacaktır. Orta Doğu'da güçlü bir Türkiye komşuları tarafından istenmemektedir. Bu nedenle çalışan kardeşlerimizin bozguncu oyunlara gelmeyerek, barış içinde çalışanları ve ekonomimizi daha da iyileştirmeleri gerekmektedir.

Aynı statü içinde çalışan kooperatif personeli ayrı ayrı sendikalara bağlı bulunmaktadır. Bu nedenle birbirlerinden farklı ücret ve yan ödemeler temin etmektedirler. Halbuki müdahale alımları nedeniyle her türlü masrafları hazinece karşılanan Birliklerin hepsinin Bakanlıkça belirlenecek tek bir ücret sistemine bağlanmaları gerekir.

Kararnemeleri yürütmekle yükümlü bulunan Ticaret Bakanlığı bunu sağlamaya ve hazinenin de menfaatlerini işçi menfaatleri kadar korumaya mecburdur.

3 — Devlet Destekleme alımlarının kooperatifçilik hareketini bertaraf ettiği ve kooperatiflerin gitikçe «Ofis» haline dönüştüğü :

Üretimin ve tüketimin yönlendirilmesi, kaynak tahsisinin en uygun biçimde yapılması, tarımda arzu edilen ve üretimi kemiyet ve keyfiyet yönünden yüceltici bünye değişikliğinin sağlanması ve gelir dağılımının sosyal barışı sağlayacak bir şekilde iyileştirilmesi için fiyat ekonomide önemli bir faktör olarak durmaktadır.

Kalkınmakta olan ülkelerde tarım kesiminde çalışanların, tarım gelirlerinin bölünmesinde maalesef sanayi kesiminde çalışanlara göre daha büyük eşitsizliklere ve adaletsizliklere maruz kaldıkları bir gerçektir. Bu nedenle bu alana Devlet adına çok müdahale etmektedir.

Sanayi gümrük himayesine, vergi muafiyetine ve yatırım ile ihraç teşviklerine mazhar iken, toplam nüfusun % 60'ı çiftçiden oluşan kırsal kesimin Devlet müdahalesinden uzak tutulmasının düşünlümeeyeceğine biz de katılıyoruz. Ne var ki; 2834 sayılı Kanunun (c) fıkrasına istinaden yapılan Devlet müdahalesi 10 yıldan beri gerçek kooperatifçiliği ve teşebbüs kabiliyetini akamete uğratmıştır. Bu gibi hallerde piyasada iki türlü fiyat oluşmaktadır. Birincisi taban fiyatı, ikincisi arz ve talebin oluşturduğu serbest rekabet fiyatıdır.

Müdahale alımlarında zarar hazinece üslendiğinden maalesef üreticiler en kalitesiz mallarını kooperatiflere vermekte, daha kaliteli mallarını oluşan fiyat karşısında serbest piyasa şartlarına göre satmaktadırlar. Satıştaki bu rahatlık maalesef üreticiyi kaliteli mal üretmek mecburiyetinden caydırmaktadır. İhracata yönelik çalışılması halinde ise kalitesiz mallar nedeniyle dış piyasada arzu edilen yerimizi alamamaktayız.

Taban fiyatlarının yukarıda izah ettiğimiz nedenler ve biraz da politik sebeplerle devamlı yükselmesi, genel olarak fiyatları maküs yönden etkilemekte ve bu durum mateessüf hayat pahalılığını körüklemektedir. Bundan menfi şekilde en çok etkilenen yine çiftçilerdir. O halde çarkı tersine çevirmek gerekmektedir.. Taban fiyatlarını her yıl arttırmak yerine, tarım girdilerini ucuzlatmak ve kooperatiflere fabrikalar kurdurarak böylece elde edilecek «artık geliri» ortaklara dağıtmak daha makul olmaktadır. Ülkemizde sağlam ve istikrarlı bir ekonomi yaratmak kısmen buna bağlı bulunmaktadır.

Devlet müdahalesinin fiyat yükseltmeleri şeklindeki uygulamasından ve kooperatifçiliği yozlaştıran hattâ onları «Ofise» dönüştüren tatbikatından en kısa zamanda vazgeçilmelidir.

Almanya'da yıllarca sürdürülen «Grüne Plân» dedikleri ve kooperatiflere fizibilite raporlarının kabulü ile teşvik tedbirlerine bağlanmasından sonra sanayiın finansmanı için kullanılan fon hesabı gibi bizde de fonlar ihdas edilmeli ve güçlendirilen kooperatifler bilahare mukadderatları ile başbaşa bırakılmalı ve kesinlikle ağır devlet müdahalesinden kaçınılmalıdır. Özellikle kooperatiflerde; bizatihi yapısında mevcut bulunan kendi kendine karar alma ve kendi kendini idare etme prensipleri asla zedelenmemelidir.

Şayet müdahale olacaksa 5 yıllık Kalkınma Plânında gösterilen stratejik hedeflere müteveccih olmalıdır.

4 — Kooperatiflerin ciddi araştırmalar yapılmadan kurulması ve ülkede kooperatif enflasyonu yaratılması :

2834 sayılı Kanuna müsteniden en az on çiftçi bir araya geldiği takdirde bir tarım satış kooperatifini kurabilmektedirler. Bir kaç siyasi yönü bulunan zevatı temin edebildikleri takdirde, kuruluşu Bakanlığa da onaylatabilmektedirler.

Çok defa yeni kurulan kooperatifin sermayesi 4-5 bin lira civarında olmaktadır. Kuruluş esnasında bölge ürün rekoltesinin kooperatifi rantabl çalıştırmaya yetip yetmeyeceği araştırılmamakta veya kooperatifin geleceğine yönelik ciddi bir inceleme yapılmamaktadır.

Asgari kadrodaki bir kooperatifin; bir müdür, bir muhasebeci, bir memur, bekçi ve odacı ile yönetim kurulu ve kontrol kurulu üyeleri ücret ve hakkı huzurları, büro ve depo kiralaları ile sair masrafların yıllık tutarı 1-1,5 milyon lirayı bulmaktadır. Bu masrafları hiç bir zaman karşılama kudretinde bulunmayan kooperatif, kendini zardan vikaye edebilmek için bir üst kuruluşa yani müdahale alımı yapan Birliklere dahil olmanın yollarını araştırmaktadır ve de bunu temin edebilmektedir.

Biz böyle müteşebbis (kooperatif kurucusu) kişiler tanıyoruz ki, yalnız hakkı huzur alabilsinler diye kooperatif kurmaktadırlar. Elbette ihtiyaçtan kaynaklanmayan kooperatifler ne fertlerine ne de memleket ekonomisine faydalı olamamaktadırlar.

Raiffeisen; Kooperatif kuruluşlarında dar bölge sistemini benimsemiştir. Bu görüş 19. asır şartları içinde doğmuştur. Bugünün Almanyasında yan yana bulunan zayıf iki veya üç kooperatif birleş-

mekte ve çok güçlü bir biçimde hizmet getirmektedirler. «**Verschmelzung**» dedikleri bu birleşme veya kaynaşma şeklinin bizde de yapılması ve yanyana olan zayıf kooperatiflerin birleşerek tek fakat güçlü bir kooperatif haline dönüşmesi gerekir.

5 — Tarko ve Kooperatifler Bakanlığı hakkında :

Sözlerimi bağlarken Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri «**Merkez Birliği**», kısa adı «**TARKO**» hakkında da bir kaç söz söylemek isterim. 1163 sayılı Kanununun 76. maddesine göre Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri tarafından kurulan TARKO maalesef ehil yöneticiler eline bırakılmadığından bir varlık gösterememiş ve uhdesine tevdi edilmiş bulunan çok ulvi görevleri ifa edememiştir.

Genel koordinatörlük görevi yapması ve kendisini oluşturan Birlikler üzerinde otorite olması gerekirdi. Ayrıca onları 5 yıllık Kalkınma Plan hedeflerine yönlendirmesi ve kooperatifçiliğin geliştirilmesi için kararlar alması ve onların tam ve ahenk içinde uygulanmasını sağlaması gerekli iken ve bu vecibelerle çalışması icabederken buna riayet edilmediği, belirli yerlerde satış mağazaları açmakla iktifa edildiği görülmüştür.

TARKO'nun yeniden ele alınması ve gerçek görevinin kendisine verilmesi gerekir. Kooperatifçilik bilgi ve ihtisas işi olduğundan, yönetime meslekten olan, bu sahada yetkili kabul edilen kişilerin de «TARKO» Yönetim Kuruluna Bakanlıkça atanmasına cevaz verecek hükümler anasözleşme ile getirilmelidir. Yönetime en az üç kişi bu şekilde girebilmelidir.

Tarıma dayalı bir gelişme gösteren ülkemizde bütün kooperatiflerin artık oluşturulacak bir müstakil «Kooperatifler Bakanlığı»nda toplanması ise benim ve benim gibi düşünen kooperatifçilerin en büyük dileğidir.

Sözlerimi şu cümlelerle bitirmek isterim. Bu arada gerek maddi ve gerekse milli kalkınmamızı beraber yürütmeye ve dengeli tutmaya dikkat etmeliyiz. Aksi halde ruh asaletini yitirmiş, milli benliğini kaybetmiş insanlar medeniyetin maddeleşmiş çarkları içinde parçalanmaya ve yok olmaya mahkûmdur.

Kooperatifçilik burada da bize rehber olarak ortaya çıkmaktadır. Zira Kooperatifler aynı zamanda maddi değerleri ve manevi hasletleri olgunlaştıran kuruluşlardır. Bir anlamda kooperatifler dayanışmanın ve beraber olmanın sembolüdür.

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür eder, saygılar sunarım.

TARIM KREDİ VE TARIM SATIŞ KOOPERATİFLERİ KONUSUNDAKİ TEBLİĞLER ÜZERİNE

Nurettin HAZAR(*)

1980 Kooperatifçilik Haftası :

30 Haziran - 5 Temmuz 1980 günleri arasında, Türk Kooperatifçilik Kurumu tarafından düzenlenen «Kooperatifçilik Haftası» çerçevesinde Ankara'da, 30.6.1980 ve 2.7.1980 tarihlerinde T.C. Ziraat Bankası Kültür Merkezinde (eski Mithatpaşa Sinemasında) iki tebliğ sunuldu. Bunlar, «Tarım Kredi Kooperatiflerinin Meseleleri ve Çözüm Yolları» ve «Tarım Satış Kooperatiflerinin Meseleleri ve Çözüm Yolları» başlıklarını taşıyordu. T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürü Ali Doğan Ünlü ve Ticaret Bakanlığı Teşkilâtlandırma Genel Müdürü Nevzat Cizre'nin oturum başkanlıklarını yaptıkları tebliğler, sırasıyla, Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürü Mehmet Gönen ve Bursa Koza Tarım Satış Kooperatifleri Ticaret Bakanlığı Murakıbbı ve eski Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Genel Müdürü İsmail Minareci tarafından verildi.

Gösterilen İlgî :

Bu yılki Kooperatifçilik Haftasının açılışında, geçmiş yıllara göre biraz daha fazla ilgi gösterildi. Bununla birlikte, üçüncü günün sonunda, tebliğlerin değerlendirilmesinde, bu ilgiden —ne yazık ki— eser kalmadı.

Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Başkanı Feyzi Halıcı'nın açış konuşmasından sonra Köyişleri ve Kooperatifler Bakanı Ahmet Karayığit, Cumhuriyet Senatosu Başkanvekili ve Adana Senatörü Mehmet Ünalı ve T. Kooperatifçilik Kurumu eski Yönetim Kurulu Başkanı Nusret N. Uzgören söz aldılar.

Gönüllü ve hür kooperatifçilikten yana olduklarını söyleyen Köyişleri ve Kooperatifler Bakanı Ahmet Karayığit özellikle köy kal-

(*)Türk Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Üyesi. Başbakanlık Danışmanı

kınma kooperatifleri hakkında aydınlatıcı bilgiler verdi. Bakan; (Sayıları 7 binin üstünde gösterilen) Köy Kalkınma Kooperatiflerinden ancak 1200 tanesinin geçerli proje uyarınca faaliyet gösterdiğini, bunlardan da ancak 400 kadarının nizami ve hukuki durumda bulunduğunu; yurt dışına işçi göndermek için gerçeklerle bağdaşmayan, gelişigüzel projeler üstlenerek kooperatifler de kurulduğunu; Köy - Koop'da önemli yolsuzluklar görüldüğünü ve bunların soruşturulmakta olduğunu söyledi.

Birinci tebliğle ilgili olarak söz alıp soru soran veya görüş ileri süren öteki kooperatifçiler şunlardır : T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürü Ali Doğan Ünlü, T. Kooperatifçilik Kurumu Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Celâl Uzel, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişleri Bekir Onar'la, Ömer Nafi Güvenli ve T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürü Fevzi Çetinkaya.

İkinci tebliğ üzerine de şu hatipler söz aldılar : Nusret N. Uzgören, Türkiye Ziraat Odaları Genel Sekreteri Zeki Yüçetürk, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişi Osman Ceylan, Kooperatifçilik Kurumu Üyesi ve Tarım Bakanlığı Müşavirlerinden Ahmet Baykurt ve Kurum Üyesi ve Yol-Koop Tüketim Kooperatifleri Birliği Genel Müdürü Hüseyin Polat.

Oturum, Kurum Yönetim Kurulu Üyesi Doç. Dr. Rasih Demirci tarafından yapılan kısa bir konuşma ile sona erdi.

Tebliğlerin Önemi :

Her iki tebliğ ; günümüz Türkiye'sinin belli başlı iki büyük kooperatif kuruluşunu dolayısıyla Türk ekonomisinin kredi ve satış (pazarlama) gibi iki aktüel meselesini konu olarak alması dolayısıyla, ayrı bir önem taşıyordu. Bu bakımdan, «Hafta» için yairinde bir seçim yapıldığına şüphe yoktur.

Tebliğlerin önemini artıran bir başka nokta da, tebliğ sahiplerinin T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişliğinden yetişmiş, uzun yıllar bankacılık ve kooperatifçilik alanında çalışmış, uzmanlaşmış, tecrübe sahibi olmuş, konuyu iyi bilen meslek adamı olmalarıdır.

Tarım Kredi Kooperatiflerinin Meseleleri :

Tebliğ sahibi Mehmet Gönen; Tarım Kredi Kooperatifleri, 18.4.1972 gün 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunuyla erişilen yeni statü ve 17.5.1977 gününde kurulan bu koope-

ratiflerin Merkez Birliği hakkında gerekli bilgileri verdikten sonra bunların meselelerini özetle şöyle sıralamıştır :

1) T.C. Ziraat Bankasıncı Tarım Kredi Kooperatiflerine ayrılan kredi kaynakları (plasmanlar) yetersizdir.

2) Bankanın 1980 yılında sağladığı 19,1 milyar liralık kredi imkânından ortak başına ortalama 12.700,— lira gibi az bir kredi düşmektedir.

3) Eğitim konusuna eğilmek zarureti vardır.

4) Ortakların makine ve ekipman, traktör lâstiği, kâğıt ve ambalaj gereçleri, gübre, yem, akaryakıt ve soğutucu gibi ihtiyaçları vardır.

5) Türk - Fiat Traktör Fabrikasıyla yapılan protokola rağmen traktör tahsisi yapılamamıştır.

6) Tüketim maddeleri için tahsisler yapılamamıştır.

7) Çimento, demir, büro malzemeleri ve demirbaş eşya için ilgili kurumlarca tahsisler sağlanmamaktadır.

8) Türkiye Zirai Donatım Kurumunca hazırlanan tek yanlı protokoller yüzünden kooperatifin en zaruri giderlerini karşılayacak kadar bile bir gelir kalmamaktadır.

9) Destekleme alımları için Tarım Kredi Kooperatiflerine imkân sağlanmaktadır.

T. Kredi Kooperatifleri Meselelerinin Çözüm Yolları :

Tebliğde, yukarıda sıralanan meselelerin çözüme bağlanabilmesi için şu yollar önerilmektedir :

1) Plasman konusunda :

1.1) T. C. Ziraat Bankasının 1979'da 17 ve 1980'de 19,1 milyar olan plasmanlarında yapılan artış 2 milyar liradan ibaret kalmıştır. Plasmanlar yeter seviyeye çıkarılmalıdır.

1.2) T. C. Merkez Bankasıncı aracısız reeskont imkânı sağlanmalıdır.

1.3) Kullanılmayan plasmanların başka kooperatiflere devredilmesi konusunda üst kuruluşlara yetki verilmelidir.

1.4) Yılsonlarında Bankaca yürütülen faiz tutarlarıyla kooperatiflerin personel, büro, demirbaş, arsa ve inşaat giderleri plasman dışı tutulmalıdır.

2) Bankaca sağlanan kaynakların artırılmasıyla ortakların ihtiyaçları karşılanmış olacaktır. (Dolayısıyla kooperatiften kaçışlar önlenecektir, demek isteniyor).

3) Merkez ve Bölge Birliklerince Memurların eğitimine 1979'dan itibaren tekrar başlanmıştır.

Bu alanda bir «Kooperatif Meslek Lisesi»ne veya «Kooperatif Koleji»ne ihtiyaç vardır. Bu maksatla Ankara Gölbaşı'nda arsa alınmıştır.

4) Ortakların makina ve ekipman, lâstik, kâğıt ve ambalaj gereçleri gübre, yem ve benzeri ihtiyaçlarını daha kolay karşılamak için çeşitli şirketlere iştirâk edilmiştir.

Onbeş yerde soğukhava deposu yapımına başlanılacaktır.

Ortağın akaryakıt ihtiyacını karşılamada kolaylık olacağından Petrol Ofisince Bölge Birlikleriyle kooperatiflere satıcılıklar verilmesi uygun olur.

5) Türk Traktör Fabrikasınca traktör tahsisi sağlanmalıdır.

6) Tüketim maddeleri konusunda gerekli tahsislerin yapılması sağlanmalıdır.

7) İnşaat ve büro malzemesi konusunda Devlet Malzeme Ofisi ve ilgili öteki kurumlarca gerekli tahsisler yapılmalıdır.

8) T. Zirai Donatım Kurumunun âdil ve insafli bir anlaşmanın şartlarını kabul etmesinin sağlanması lazımdır.

9) Destekleme alımları için tarım kredi kooperatiflerine imkân tanınmalıdır.

Öteki Konularla İlgili Çözüm Yolları :

Tebliğde yukarıda açıklanan meselelerden başka meseleler de tartışılmış ve bazı çareler gösterilmiştir. Bunları şöylece sıralamak mümkündür :

1) Tarım kredi kooperatiflerine mevduat toplama yetkisinin verilmesi gerekir.

2) Tarım kesiminde yapılacak resmî yatırımların Tarım Kredi teşkilatınca kullanılmasına imkân sağlanmalıdır.

3) Dış ülkeler kooperatif kuruluşları ile yapılacak ticari anlaşmalarda ve tarımsal üretimle ilgili ihracat ve ithalatta T.K. Kooperatiflerine öncelikle görev verilmesi yoluna gidilmelidir.

4) Tarım Kredi kooperatiflerinin çok amaçlılık çerçevesindeki çalışmaları genişletip yaygınlaştırılmalıdır. Bu arada, her türlü toprak ve hayvan ürünlerinin değerlendirilmesinin bu kooperatiflerce gerçekleşmesinin ülke ekonomisi ve kooperatifçilik ilkeleri bakımından faydalı 1581 sayılı kanunun maksadına (3/f maddesi hükmüne) uygun olduğu gözönünde tutulmalıdır.

Birinci Tebliğin Değerlendirilmesi

Mehmet Gönen'in «Tarım Kredi kooperatiflerinin Meseleleri ve Çözüm Yolları» başlıklı tebliğinde ortaya konulan meselelerle bunlar için gösterilen çözüm yollarının aşağıdaki şekilde değerlendirilebileceği düşünülmektedir :

1 — Tarım Kredi Kooperatifleriyle bunların üst kuruluşlarının 1581 sayılı kanunla ilgili anasözleşmelerinde gösterilen görevleri yerine getirmeleri için gerekli finansman kaynaklarının yeterli hale getirilmesi dileği haklıdır.

1.1 — Esasen T.C. Ziraat Bankası da bu lüzumu gözönünde tutarak, 1979 da 11 milyar lira olan tarım kredi kooperatifleri plâsmanlarını 8 kûsur milyar lira artışla 19.325 milyar liraya çıkarmıştır. (Tebliğdeki rakamların buna göre düzeltilmesi gerekir).

Bu arada; 1581 sayılı kanunda gösterilentehvil çıkarmak, mevduat toplamak, yeni bir banka kurmak (Md. 3, 11 ve 16) ve başka bankalardan kredi almak ve benzeri imkânlar akla gelmektedir (1).

Bu tedbirlerin herhangi birisi hakkında karar vermek için önce işin hesabını yapmak lazım geldiği açıktır. «Kooperatifçilik Haftası»nın cereyan ettiği bugünlerde % 36 ya çıkarılan mevduat faizleri ve % 52 yi bulan kredi faizleri karşısında ne tahvil çıkarmaktan, ne tevdiat toplamaktan ve ne de banka kurmaktan sözedilebileceği sanılmaktadır.

Şimdiki bunalımlı ve anormal dönem geride bırakıldıktan sonra hem tahvil çıkarmak ve hem de - hiç banka olmayan kasablardan ve kalabalık nüfuslu köylerden başlamak üzere - tarım kredi kooperatiflerince mevduat toplanması yoluna gidilmesi düşünülebilir.

1581 sayılı kanunda önleyici bir hüküm olmadığına göre (Md. 3 ve 11.), T.C. Ziraat Bankasının dışındaki başka bankalardan kredi

1) Nurettin Hazar, «Tarım Kooperatiflerinde Finansman sorunu», tebliğ T. Kooperatifçilik Kurumu'nun «Tarımsal Kalkınmada Kooperatifçilik, Cilt I» adlı yayını Ankara - 1967.

alınabilir. Ancak bu sağlanabilirse % 52 faizle alınacak kredinin ne-rede kullanılacağı veya ortağa kaçtan verileceği tartışılmalıdır.

Yeni bir banka kurmağa gelince, herşeyin ihtiyaçtan doğduğu ilkesinin gözden ırak tutulmaması şartıyla, gerekirse bu yola da gidilebilir. Ancak, kanaatımızca bana şimdilik zaruret bulunmamaktadır. Çünkü;

1.1.1. — **Kooperatiflerin esasen bir bankası vardır ve bu da T.C. Ziraat Bankasıdır.** Hatta 2836 sayılı kanunla yürürlükten kalkan 1929 tarihli ve 1470 sayılı Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu, Ziraat Bankası için «**Kooperatiflerin Ana Bankası**» deyimini kullanmıştır. (Md. 21).⁽²⁾ T.C. Ziraat Bankası'nın 3202 sayılı kanunu Bankanın, aynı zamanda, bir «Kooperatifler Bankası» da olduğunu gösteren hükümler taşımaktadır : 11-16 ve 30'uncu maddeler ile 17/4/1979 gün ve 2227 sayılı kanunda yer alan ek madde 1 bu aradadır.

1.1.2 — T.C. Ziraat Bankasının yarattığı geniş imkânları yeni bir bankanın sağlayacağını, hiç değilse uzun yıllar için, söylemeye imkân olmasa gerektir.

T.C. Ziraat Bankası, daima imkânlarını zorlayarak en yüksek seviyede finansman kaynaklarını kooperatiflerin emrine hazır bulundurmağa yetinmemiş, bu konuda hiçbir çıkar ve kâr hesabı içinde olmamıştır. Kâr etmek şöyle dursun, Bankanın, uzun yıllar kendisine % 6,42'ye mal olan reeskont kaynağını kooperatiflere % 5'den yani % 1,42 zararına verdiği bilinen bir gerçektir.⁽³⁾

1.1.3 — **T.C. Ziraat Bankasıyla Tarım Kredi Kooperatiflerini birbirinden ayırmaya ve başka başka varlıklar olarak görmeye ne tarih, ne hukuk ve ne de ölkü bakımından imkân vardır.**

Tarih açısından bakılırsa, her ikisinin de kuruluş tarihi aynıdır (1863), kurucu aynı şahsiyettir (Mithat Paşa) ve gelişme ortaklaşadır.

Hukuk açısından bakılırsa, taa 1863'edn beri her ikisinin mevzuatının içiçe ve birbirini tamamlayıcı mahiyette olduğu görülür.

Her ikisinin gayesi aynı olduğundan aralarında ölkü birliği vardır.

2) Dr. Yusuf Saim Atasagun, «Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, 1888 - 1939», sf. 26. İstanbul, 1939;

Nurettin Hazar, «Türkiye'de Kooperatif Mevzuatı VI», T.C. Ziraat Bankası kooperatifçilik Dergisi, sayı 27, sf. 10-14, Ankara, Ekim - Aralık 1970.

3) 1 sayılı notta gösterilen eser, sf. 27-31.

Bundan başka kooperatiflerin kuruluş, yönetim, finansman ve denetiminde şimdiye kadar Ziraat Bankasının oynadığı rolü ve kazandırdığı değerleri kurulmaya imkân yoktur. Bu ilişkilere, rahmetli Dr. Yusuf Saim Atasagun «**işbirliği**» adını koymuştur.(4)

Nasıl Ziraat Bankası kooperatiflerden (Memleket Sandıklarından) çıkmışsa, kooperatiflerin tekrar doğması da Ziraat Bankasının elinde olmuştur. Gerçekten, kooperatiflerin (Menafi Sandıklarının) kaldırılmasından 26 yıl sonra, 1914'de Umum Müdür Muavini **İsmail Rifki**'yi bir heyetle Avrupa'ya kooperatifçilik konusunda incelemeye gönderen ve bunun «Rapor»unu Ticaret ve Ziraat Nezaretine sunan Ziraat Bankasıdır.(5)

1924 tarihli ve 498 sayılı **İtibari Zirai Birlikleri Kanununa** dayanarak Yomra kazasında ilk kooperatifleri (Trabzon Şubesi Müdürü Nusret N. Uzgören'in eliyle) kurduran Ziraat Bankasıdır.(6) Bu çalışmaları, her kanuni değişiklikle birlikte (1929'da, 1935'de) devam ettiren ve nihayet bugünkü 1581 sayılı Kanunu —daha öncelerinde olduğu gibi— bizzat hazırlayarak Meclislerden çıkarttıran da Ziraat Bankası değil midir?

Tarım Kredi Kooperatiflerine 1942'den beri memur yetiştiren, lojmanlı-depolu hizmet binalarına kavuşturan, vakıflarla, büyük tesislerle, fabrikalarla donatan gene bu Bankadır.

Bununla birlikte 1581 sayılı Kanunda bu kooperatiflerin Merkez Birliğinin «**banka kurabileceğine ve iştirâkte bulunabileceğine**» dair olan hükmün yer alması faydalı olmuştur. Gereğine göre bir gün bu madde hükmünden yararlanılabilir.

1.2 — **T.C. Merkez Bankasının kooperatiflere aracısız (Ziraat Bankası araya sokulmadan) reeskont kredisi kullandırmasının mümkün olacağı sanılmamaktadır.** Çünkü Merkez Bankası, Bankaların Bankası olduğundan, ancak bankaların müşterilerine açtıkları kredilerden doğan alacaklarını kırar (reeskont eder).

4) N. Hazar 2 sayılı notta adı geçen kaynak. sf. 12

5) Dr. Y.S. Atasagun, 2 sayılı notta gösterilen eser, sf. 88;

Cevdet Nasuhi Savran, «Bir Rapor, Üç Konferans», sf. İstanbul - 1931; N. N. Hazar. «Türkiye'de Kooperatif Mevzuatı VII», T.C. Ziraat Bankası Kooperatifçilik Dergisi, sayı 29, sf. 27, Nisan - Haziran, 1971.

6) Dr. Y.S. Atasagun «Türkiye'de Zirai Kredi Kooperatifleri 1929-1939», sf. 4-13, 256-262, İstanbul-1940.

Bülent Akbaş, «Yarım Asırlık Kooperatifçi Nusret Uzgören» (Röportaj), T.C. Ziraat Bankası Kooperatifçilik Dergisi, sayı 8, sf. 46, Ankara

1.3 ve 1.4 kullanılmayan plasmanların başka kooperatiflere devir edilmesi konusunda kooperatif üst kuruluşlarına hak tanınması ve bazı sabit değer harcamaları tutarlarıyla yılsonu faizlerinin plasman dışı sayılması daha çok teknik konulardır. Bunların çoğu **Banka ile Merkez Birliği arasında iyi niyet ve işbirliği ilkelerine dayanılarak çözümlenebilir**, inancındayız.

2) Bankaca ayrılan plasmanlar artırılarak yeter seviyeye çıkarılırsa kooperatiflerden kaçışlar önlenir denilmek istenmekte ve Banka plasmanlarından ortak başına ortalama 12.700 lira düştüğü ileri sürülmektedir.

Banka ile yapılacak sıkı işbirliği ve âhenkli çalışma sayesinde Banka Şubelerinin kooperatifin verdiği kadar fazla kredi açmaması sağlanırsa ve hattâ yapılacak bir mevzuat değişikliğiyle kooperatif bölgesindeki çiftçinin çevirme ve öteki kısa vadeli kredilerini yalnız kooperatiflerin açması (bu çeşit kredilerin Bankaca verilmesi) düzeni getirilirse kooperatiften kaçışlar durabilir. Bu takdirde, Milletlerarası Kooperatifçilik İlkelerine ters düşmemek ve mecburi kooperatifçiliğe meydana vermemek bakımından —tarım satış kooperatiflerinde olduğu gibi— **ortak olmayan çiftçilerin de, ek bir komisyon veya gider payı karşılığında, T. Kredi Kooperatiflerince kredilendirilmesi düşünülebilir.**

Ortak başına düşen ortalama plasman payının miktarının doğru olarak tesbiti için, önce **ölü ortakları genel toplamdan düşmek lazımdır.** Çiftçiliği bırakan, başka bölgelere göç eden veya daha işin başından beri kabul edilmemesi gereken ortaklar ölü, yani çalışmayan ortaklardır.

Bunun yanında **ölü kooperatifleri de temizliğe tâbi tutmak lazımgelir.** Artık şehrin ortasında veya sanayi bölgesinin içinde kalmış olan, ortaklarına ait tarlalar arsa haline gelen ve hattâ üzerlerinde çok katlı binalar yükselen kooperatifler temizlenmelidir. Ancak burada büyük bir hukuki zorluk vardır: Toplantı nisabının yarıdan bir fazlasının sağlanmasındaki güçlük.(7) Bu işi kolaylaştırmak için mevzuat değişikliğine gidilmesi akla gelmekte ise de, ortak temizliği yapılmak suretiyle ortak sayısının 30'un altına indirilmesiyle (Anasözleşme Md. 79/a) buna lüzum kalmadan da maksada ulaşabilir.

7) 18.1.1974. 30.1.1974 gün ve 14772, 14784 sayılı Resmî Gazetelerde yayımlanan, 24.12.1973 gün ve 7/7667 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onanmış Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesinin 25 ve 79'uncu maddeleri.

Kaldı ki, her köyde bir kooperatif sevdasından vazgeçilerek, mevcut kooperatiflerin ikisinin üçünün birleştirilip çok ortaklı, güçlü kooperatifler vücuda getirmek uygun olur. Batının, özellikle Almanya'nın da yaptığı budur.

3 — Memurların eğitiminin —verilen birkaç yıllık aradan sonra— 1979'da tekrar başlanması memnunluk vericidir. Böylece, T.C. Ziraat Bankasının 1942'de başlattığı⁽⁸⁾ en güzel ve Kooperatifçilik ilkelere uygun bir gelenek devam ettirilmiş olacaktır.

Ancak, **Kooperatifçilik Meslek Lisesinin herhangi bir Merkez Birliğince değil Devletçe (Millî Eğitim Bakanlığınca) açılması daha doğru olur.** Esasen Bakanlığın da bu yolda çalışmalar yaptığı bilinmektedir. Bu konudaki Bakanlık Komisyonuna T.T.K. Merkez Birliğinin de katılması uygun olur.

4 ve 5 — Ortakların üretim ihtiyaçlarının karşılanması için fabrikalar ve soğukhava depoları kurulması, sanayi şirketlerine iştirâk edilmesi, akaryakıt istasyonları açılması, traktör vb. acenteliği alınması yerindedir.

6 ve 7 — Tüketim maddeleriyle bina ve inşaat gereçleri sağlanmasının kolaylaştırılması dilekleri de uygundur.

8 — T. Zirai Donatım Kurumu ile anlaşma konusundan çok, başta gübre olmak üzere, Merkez Birliğine ithal ve dağıtım hakkının tanınması önemlidir.

9 — Destekleme alımları yapmanın kooperatiflerin işi olduğu kanaatinde değiliz. Bu kooperatifçiliğe ters düşen bir konudur. Esasen IV. Beş Yıllık Kalkınma Planında bu iş için «**Tarım Ürünleri Destekleme Kurumu**» öngörülmektedir.⁽⁹⁾

Bu bakımdan T. Kredi Kooperatiflerine destekleme alımları yaptırmanın doğru olmayacağı düşünülmektedir..

10 — Ek olarak ileri sürülen dilekler ve çözüm yolları arasında, **Tarım Kredi Kooperatiflerinin çok amaçlı hale getirilmesi ve toprak ve hayvan ürünlerimizin bu kooperatifler eliyle değerlendirilme-**

8) «100. Yılda T.C. Ziraat Bankası Kooperatifçilik Çalışmaları 1863-1963», sf. 77, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü Yayınları Nu. 17, Apa Ofset - İstanbul, 1964.

9) 12.12.1978 gün ve 1647 sayılı Resmî Gazetede çıkan 30.11.1978 gün (Plan Karar No. 6) işaretli Millet Meclisi Kararıyla kabul edilen «Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)», sf. 192, Md. 912.

si görüşü son derece yerindedir. Tebliğ metninin de gösterildiği gibi, bu, 1581 sayılı Kanunun maksadına uygundur.

Bu başarılırsa bunun bir başka faydası da, **Tarım Kredi Kooperatiflerinin aynı zamanda Tarım Satış Kooperatiflerinin de görevlerini yerine getirmesi ve böylece zamanla bir köy veya bölgede her iki tür kooperatifin fonksiyonlarını da gören bir tek kooperatifin benimsenmesine yol açması** olacaktır. Bu suretle 498 sayılı İtibari Ziraî Birlikleri Kanunuyla güdülen amaç geç de olsa gerçekleşmiş olacaktır.⁽¹⁰⁾

Elbette iki **Köy Kalkınma Kooperatiflerinin de Tarım Kredi Kooperatiflerinin bünyesinde birleştirilmeleri de amaç olmalıdır!** Şüphesiz ki, bu işde en başta ikna yolu gelmelidir. Bununla birlikte, ikinanın sonucunu beklemeden, Köy Kalkınma Kooperatiflerine, T. K. Kooperatifi olarak ortak olmak ve onların yönetiminde söz hakkı kazanma gayreti içine girmek uygun olur.

Bu arada tebliğde yer alan «1581 sayılı Kanundan önce Tarım Kredi Kooperatiflerinin, o zamana değin yalnız kredi verdikleri, çok amaçlı olumlu bir çalışma göstermedikleri» gerçeğe uygun düşmektedir. Bu kooperatiflerin çok amaçlı hizmet çalışmaları —bütün yurt ölçüsünde olmamakla birlikte— eski yıllara dayanmaktadır.⁽¹¹⁾

Tarım Satış Kooperatiflerinin Meseleleri :

İsmail Minareci tebliğinde, Tarım Satış Kooperatiflerinin meselelerini şöyle sıralamaktadır :

1) Tarım Satış Kooperatiflerinin birikmiş sermayesi yetersizdir.

2) Kooperatiflerde son yıllarda **sendikalar**; çalışmaların haklarını koruma ve gelirin çalışan kesime dağılmasında adalet ve eşitliği sağlamak görevini bir yana bırakarak, iş yerinde huzursuzluk ve işverenle anlaşmazlık çıkarmaktadır. «Sırf niza yaratmak için istenen ve işletmeyi yüzde yüz zarara ve belki de işyerini kapanmaya götürecek astronomik ücret talepleri; hep gelişen ekonomimizi frenlemek içindir.»

3) **Devlet Destekleme Alımlarında kooperatiflerin kullanılması, kooperatifçiliği zedelemekte**, bunların gittikçe «ofis» haline dönüştürülmesine sebep olmaktadır.

10) Dr. Y.S. Atasagun, 6 sayılı notla gösterilen kaynak.

11) Örnek olarak bakılabilir: «T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü 1969 Çalışma Raporu», sf. 20-24.

Bu sebepten ortaya çıkan bir sakıncalı durum da, aynı ürün için iki fiyatın teşekkül etmesidir : **Taban fiyatı** ve arz ve talebin doğurduğu **serbest rekabet fiyatı**.

Destekleme alımlarında zararlar Hazinece üstlendiğinden, üreticilerin **kalitesiz mallarını kooperatife verdikleri** ve kaliteli ürünü ise serbest piyasada daha yüksek fiyatla sattıkları görülmektedir. Bu olumsuz ve üzücü olay, bir olumsuz sonucu beraberinde getirmektedir. O da, **üreticinin kaliteli mal üretmekten caydırdığıdır**. Dolayısıyla ihracat çalışmalarında, dış piyasada arzu edilen yerin alınması engellenmiş olmaktadır.

4) İktisadi olmayan, ihtiyaçtan ileri gelmeyen çeşitli, geçersiz sebeplerle **daha başlangıçta zayıf kooperatifler kurulmaktadır**.

5) 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 76'ncı maddesine dayanılarak kurulan **Tarım Satış Kooperatiflerinin Merkez Birliği - Tar-ko**, ehil yöneticilere bırakılmadığından, bir varlık gösterememiş ve aldığı görevleri yerine getirmemiştir.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Meselelerinin Çözüm Yolları :

Tebliğ sahibi beş ana başlık altında topladığı meselelere şu çözüm yollarını göstermektedir :

1) Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin yeterli öz kaynağa kavuşturulmasını sağlamak bakımından, **sermayelerini artırmalı ve bunun için de kanun değişikliğine gidilmelidir**.

2) **Sendikaların zararlı faaliyetleri önlenmelidir**. Bu arada desteklenme alımları işlerinde çalıştırılan ayrı ayrı sendikalara bağlı aynı kooperatif personeline farklı ücret ödenmesine meydan verilmemelidir. Her türlü giderin Hazinece karşılandığı gözönünde tutularak, Bakanlıkça belirlenecek tek ücret ödenmesi yolu tutulmalıdır. «Kararnameyi yürütmekle yükümlü **Ticaret Bakanlığı** bunu sağlama-ya ve **Hazinenin menfaatını işçi menfaatları kadar korumaya mecburdur**»,

3) Destekleme alımları çerçevesinde tayin edilen taban fiyatlarının biraz da politik sebeplerle devamlı yükseltilmesi genel olarak fiyatları etkilemekte ve bu da hayat pahalılığına sebep olmaktadır. Bundan en çok zarar gören de çiftçiler olmaktadır.

Bu sakıncaları önlemek bakımından, **her yıl taban fiyatlarını arttırmak yerine, tarım girdilerini ucuzlatmak ve bir de «kooperatiflere fabrikalar kurularak, böylece elde edilecek «artık gelir»i ortaklara dağıtmak daha makul olur**».

Böylece kooperatifçiliği zedeleyen ve kooperatifleri «Ofis» durumuna düşüren uygulamadan kurtulunmuş olacaktır.

Bir yandan da kooperatifler güçleninceye kadar, kurulacak fonlarla desteklenmelidir.

4) İhtiyaçtan doğmayan, **zayıf bünyeli kooperatiflerin kurulmasına daha başlangıçta engel olmaktan başka, mevcut güçsüz 2-3 kooperatifin birleştirilmesi yoluna gidilmesi de gerekir.**

5) Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Merkez Birliğinin (Tarko'nun) **yeniden ele alınıp işlerlik kazandırılması gerekir.** Bu arada, kooperatifçiliğin bir bilgi ve ihtisas işi olduğu dikkate alınarak, Tarko'nun yönetim kuruluna en az üç üyenin Bakanlıkça atanmasına cevaz verecek anasözleşme değişikliğine gidilmesi sağlanmalıdır.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Konusundaki Tebliğin Değerlendirilmesi :

Satış Kooperatifleriyle yakından meşgul olanların da kabul edeceği gibi, bunların **başlıca meseleleri**, yukarıda beş madde halinde toplanan meselelerden ibarettir. Bu meselelere tebliğ sahibinin önerdiği çözüm yollarına gelince :

1) **Tarım Satış Kooperatiflerinin yeterli sermayeye kavuşturmak için** gerekeni yapmak lazımgeldiğinde şüphe yoktur. Ancak bunun için önerilen **kanun değişikliğine lüzum kalmadan anasözleşme düzeltmeleriyle amaca ulaşılabilceği** düşünülmektedir. Çünkü 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun konuyla ilgili maddesinde, **yükenecek sermaye miktarıyla ödeme şekilleri anasözleşmeye bırakılmıştır (Md. 5).** Bu bakımdan, Kooperatif tip Anasözleşmesinin buna dair olan 12-14'üncü maddelerinde ve Birlik Anasözleşmesinin 11 ve 12'nci maddelerinde düzeltmeler yapmak yeterli olacaktır.

2) Bazı **sendikaların zararlı ve ard düşünceli davranışları ve bir işyerinde birden fazla sendikanın mevcudiyeti sebebiyle aynı işi görenlere farklı ücretler ödenmesi konuları**, çok doğru olmakla birlikte, yalnız kooperatiflere özgü meseleler olmayıp bütün memleketi ve iş hayatımızı ilgilendiren dertlerdendir. Bunların yüksek (Devlet ve Hükümet) seviyesinde çözümlenmesi sağlanabilirse, kooperatifler de bundan nasibini alır.

3) Devletin uyguladığı taban fiyatları ve destekleme alımları dolayısıyla kooperatifçiliğin zedelendiği ve satış kooperatiflerinin

KONUSUNDAKİ TEBLİĞLER ÜZERİNE

birer —Toprak Mahsulleri Ofisi gibi—, «Ofis» haline geldiği iddiası doğrudur. Esasen bu yaraya yıllardanberi işaret edilmektedir.⁽¹²⁾

Destekleme veya Müdahale Alımları denilen işlemler, 2834 sayılı Kanununun 17'nci maddesinin c fıkrasına dayanılarak yaptırılmaktadır. Fıkra şöyledir: «Hükümetçe görülecek lüzum üzerine koruma ergesiyle.»

Bir tarım politikasının gereği olarak Hükümetlerin yapacakları tasarruflar konumuzun dışındadır. Ancak, **destekleme alımlarının ulaştığı genişlik ve hacim gözönüne getirilirse, ortada kooperatif faaliyeti olarak hemen hemen bir şey kalmadığı görülür.** Bu bakımdan tebliğde dile getirilen şikâyet ve rahatsızlıklara hak vermemek mümkün değildir.

Ancak, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında bu iş için kurulması öngörülen «Tarım Ürünleri Destekleme Kurumu», eğer gerçekleşirse satış kooperatiflerini bu sıkıntıdan kurtulabilecektir.⁽¹³⁾

Bu takdirde belki satış kooperatiflerine rağbet azalacaktır, bir kısım kooperatifler kapanacaktır! Ancak gerçek kooperatif niteliğiyle bağdaşmayan çok sayıda kooperatifler olmaksızın, az sayıda doğru dürüst kooperatif olması daha iyi değil midir? Aynı şekilde, ruhsuz, kuru bir kalabalık yerine ülkücü kooperatifçilerden ibaret daha az sayıda ortak grupları bulunması her kooperatifçinin özlediği bir durum olacaktır.

Bu arada tebliğde geçen «artık gelir» deyiminden ne kastedildiği kestirilememiştir. «Artık-gelir» değil, «artık-değer» diye bir deyim vardır. Marksizmde geçen bu deyim ise kooperatiflerde yeri olmadığı gibi, «artık-değer» nazariyesinin yanlışlığı ve ilmi dayanaktan yoksun olduğu isbat edilmiş bulunmaktadır.⁽¹⁴⁾

4) İhtiyaçtan ileri gelmeyen, zoraki kurulan zayıf kooperatifler, hem memleket ekonomisine zarar vermekte ve hem de kooperatif-

12) Nurettin Hazar, «Tarım Satış Kooperatiflerimiz ve Meseleleri», sf. 57-59 ve 72, T.C. İraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü Yayınları No. 15, Ankara-1964.

13) 9 sayılı notta gösterilen kaynak.

14) Hilmi Ziya Ülken, «Tarihi Maddeciliğe Reddiye» sf. 219-227, 3. baskı, İstanbul Kitabevi, İstanbul-1976;

Namık Zeki Aral, «Memleketimizde Marksizm», Türkiye İktisat Gazetesi, 21.3.1968-Ankara.

N. Hazar, «Demokratik Halk Kooperatifleri Ne Demektir?», Karınca, sayı 520, sf. 6-9, Nisan 1980-Ankara.

çilik için kötü propaganda vesilesi olmaktadır. O bakımdan bu uygulamanın kesinlikle önüne geçilmelidir.

Aynı bölgedeki **birden fazla zayıf bünyeli kooperatifin tek kooperatif halinde birleştirilmesi** dileği de yerindedir. Bu yolda Bakanlıkça hemen teşebbüse geçileceğini beklemek isteriz.

Bu arada, yukarıda da işaret edildiği gibi, kaabil oldukça, satış, pazarlama ve kredi hizmetlerinin bir tek kooperatifte ve tercihan T. Kredi Kooperatiflerinde birleştirilmesi konusunun da incelenmesi uygun olur.

5) Tarım Satış Kooperatiflerinin bir Merkez Birliğinin vücade getirilmesi lazımdır. Ancak —kanaatımızca— bu «Tarko»nun yeneden düzenlenmesiyle sağlanamaz. Konu etrafıyla gözden geçirilerek, çağımız anlayışına ve memleket ihtiyaçlarına cevap verecek bir merkez birliğinin —1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu örnek alınarak— **çıkartılacak yeni bir kanunla kurulması yerinde olur.**

Bu arada, Devletin önemli destekleme görevleri verdiği, büyük plasmanlar ayırdığı, zararlarını karşıladığı gözönüne getirilerek, **Satış Kooperatifleri Birlikleriyle Merkez Birliğinde Ticaret Bakanlığının bir veya birden fazla yönetim kurulu üyesiyle temsil edilmesi** ve yahut (Sınırlı Sorumlu Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri Birliğinde - Pankobirlik'te olduğu gibi)⁽¹⁵⁾ bunların Bakanlığın göstereceği adaylar arasından seçilmesi için kanun veya anasözleşmeye hüküm konulması düşünebilir.

Bundan başka, Tarım Kredi ve Satış Kooperatifleri Merkez Birlikleri Yönetim Kurullarında, karşılıklı olarak, birincisinde Satış Kooperatiflerinin ve ikincisinde Kredi Kooperatiflerinin temsil edilmesi, aralarındaki kardeşliğe ve kanunlarında da yerini bulan geleneklere uygun düşer.

Finansman kurumu olarak T.C. Ziraat Bankasına da Tarım Satış Kooperatifleri Merkez Birliği Yönetim Kurulunda - Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğinde olduğu gibi⁽¹⁶⁾ en az bir üyelik verilmesi uygun olur.

15) 30.12.1971 günü Ankara 6. Noterliğince onaylanan ve 4.1.1972 günü Ankara Ticaret Siciline tescil edilen Pankobirlik Anasözleşmesi Md. 22, Mars Matbaası, Ankara-1975.

16) 1581 sayılı aKununun 4'üncü maddesi.

Kooperatifler Bakanlığı Meselesi :

İsmail Minareci, tebliğinin sonunda, bütün kooperatiflerin bir «Kooperatifler Bakanlığı» çatısı altında toplanmasını dilemektedir.

İlk bakışta çekici gibi görünen bu dileği enine, boyuna tartışmak lazımgelir. Biz bu görüşü doğru ve mümkün bulmamaktayız.. Çünkü ayrı ayrı amaçlar taşıyan, konuları ve çalışma alanları birbirine benzemeyen kuruluşları; sırf «kooperatif» türünden ortaklıklar olduklarına bakarak, aynı Bakanlığa bağlamak ne mantıklı olur ve ne de verimli bir sonuç alınır. Tam tersine, bunların her türünün **ihtisas konularına uygun Bakanlıkla çalışması** —bugünkü gibi— doğru, verimli ve —tasarruf sağlayacağından— rasyonel olur.

Tebliğlerdeki İki Eksiklik :

Her iki tebliğde görülen ortaklaşa iki eksikliği de belirtmeden geçmeyelim :

- 1) Kooperatif ve üst kuruluşlarının seçimle gelmiş yöneticilerinin (yönetim kurulu üyelerinin); haklı bir sebebe dayanılmadan, Bakanlıkça görevden uzaklaştırılmasına tebliğlerde yer verilmemiştir.
- 2) Tebliğ metinlerinde, faydalanılan kaynaklar gösterilmemiştir.

NİÇİN TURİZMDE KOOPERATİFÇİLİK

Ayça ADALILAR(*)

İnsan iradesinden bağımsız tabiat tarafından kurulan düzen şüphesiz tabii düzendir. Bu tabii düzen içinde, turizm yaşamını düdüzenliyen bir Tanrı gücü vardır. Bu bizim ölkemize cömertçe verilmiştir.

Bu düzeni, insan bencilliğiyle işleyen, insansal bir düzeni de unutmamak gerekir. Bugün bu tanrı vergisi turizm potansiyeli, insansal çıkarlarla gerçekleştirilen bir düzen haline getirilmiştir.

Bu ise Türkiye'nin turizm açığındaki yatırımını ve geleceğini teminat altına alamaz.

Turizm kooperatifleri, bizim toplumumuzda geniş destek gören toplumsal bir olay olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü turizm, bizim toplumumuzda toplumsal nitelik taşıyan bir olaydır.

Karşılıklı yardımlaşma Türk toplumunun ruhunda misafirperverlik geleneklerine sadık kalış, insancıl davranış vardır. Oysaki uygulamada turizm, toplumsal bir olay olarak gerçekleşmemiştir.

Yüksek gelirli kişilerin ihtiyaçlarından doğan turizm, bugün değişik faktörlere dayanan ekonomik koşullara bağlı, nüfusun uygarca çoğalmasıyla ortaya çıkan sosyal hizmet talebinin artmasıyla orantılı olarak, gittikçe büyüyen boyutlara sahip bir sektörü temsil etmektedir.

Bu sektör içinde turizmi tabana yayacak olan onu toplumsallaştıracak olan kooperatif sektör yer almaktadır. Başlıca düşüncesi, uygulamaya koyacağı; turizme ne sağlayabiliriz? Neler verebiliriz? Turizm gelirlerini hangi açıdan yükseltebiliriz? konusu olacaktır.

Turist sadece yatmak değil, kültür ve bilgi ister. Şu halde turizm kooperatiflerimiz, sadece konaklama tesislerini kurmakla kalmayacak, Türk kültür, bilgi ve görgüsünü de bu tesislerle birleştirecek.

(*) Koop. Bil. Uzmanı Ayça Adalılar, bu konuşmasını Silifke'de yapmıştır.

Turist sadece gezmek değil tarihî eserleri görmek ister. Kooperatiflerimiz tarihî eserleri restore ederek tabii görüntülerini bozmadan turizme açacaktır. İsabetli bir turizm çalışması turizm kooperatiflerinin izleyeceği politikayla sağlanacaktır. Ki bu turizm ve kooperatifçilik politikasının müşterek uygulamasıyla doğacaktır.

Özellikle temel olmayan tüketim araçlarının seçilmesine ve ekonomik çöküntüye hepimizin katkıda bulunduğumuz şu son güç yıllarda, gelişmiş ve gelişme yolundaki ülkelerde turizm isteğinin artması, arttığı nisbette destek görmesi, politik güçlerin ve siyaset dünyasının duyarlılığını dikkatini uyandırmak suretiyle, kişinin sosyal gereksinme ve temel hak olarak edindiği turizm kooperatifçiliği uygulamasını canlandırmışlardır.

Tavanda oluşan turizmi, kooperatifler tabande gerçekleştirmişlerdir.

Mademki turizm temel haktır. Kişi ondan gerektiği gibi istifade etmelidir.

Bu dikkat, genel bir tahrik veya turistik çabalara destek arzusu olarak sınırlandırılmamalıdır.

Turizm kooperatiflerinin işbirliği ve bütünleşmesiyle ülkeye hizmeti temel alan sebepleri derinlemesine incelemeye ve açıklığa kavuşturmaya yönelmelidir.

Kıyılarda konutlar yerine turizm tesisleri, bilgi, görgü, kültür kaynaklarını da bu tesislerle kopmaz ayrılmaz içiçe organik halkalar halinde turizm geliştirme kooperatiflerinin bütünleşmesiyle gerçekleştirmelidir.

Turizmde atılım politikası gerçekleşmeli, artık politika dünyası dikkatini toplumsal güçlere, kişisel turistik tesis yapımcılarından çok turistik tesis yayımcısı kooperatiflere ve yöneticilere, (bunlar turizm geliştirme kooperatifleridir.)

Turistik ürünlerin satışının artmasına, (bunlar konaklama tesisleri içinde söz konusudur.) Turizmde ticarileşmeye çevirmek zorundadır. Dünya turizm rekorunu kıran ülkeler, bu yollardan 50 yıl önce geçmişlerdir.

Turizm sektöründe çalışan özel sektörün yanında kooperatif sektöründe isteklerine etkili bir cevap vermek zorundadır.

Tour Operators adı altında toplananların tavanda oluşturdukları turizm tabanda gerçekleştirmek için, «Tour Operators»'ler adı altında turizm geliştirme kooperatifleri de yerelmalı ve bu toplananların isteklerine etkili bir cevap verilmelidir.

İşte o zaman üretici, tüketici ve faktör sahiplerinin sonsuz sayıda olduğu ve alım satım işine serbestçe girip çıkabildikleri bir ortam doğacaktır.

Turizm bu ekonomik yapıya girmelidir. Endüstrileşmelidir.

Küçük ve orta çaptaki girişimlerin daha iyi duruma gelebilmesi için tek seçenek kooperatifleşmedir.

Böylece biriktirmeye yönelme.. tasarruf eğilimi belli bir gelir seviyesinden sonra başlayacaktır. Yoksulların biriktirme olanağından da yoksundur, siva çürüyecektir.

Toplumda bir kooperatife girebilmek için tasarruf eğilimi artacaktır. Bu da toplumun refah seviyesinin artmasını sağlayacak gelir arttırıca tasarruf oranı da kamçılacaktır.

Bugün Türkiye'de turizm konusunda en az varlıklı tabakalar tasarruftan çok harcayacak yer bulamamaktadırlar. Zira bugünkü tesislerin fiyatları toplumu turizm konusu için tasarruf eğilimine sürüklememektedir.

Orta gelir seviyesi ve altındaki vatandaşlar bugünkü turistik tesislerin fiyatlarına erişemeyeceklerine inandıkları için turizm tasarrufuna eğilmemektedirler. Dayanaksız tüketim malları harcamalarına hızla yönelmektedirler. Bu Türkiye ekonomisi için büyük bir kayıptır.

Küçük ve orta çaptaki turistik girişimlerin yaşama gücünü ve özelliğini, ekonomiyi yöneten temellerin tüm toplumsal birleşme değerleri ile birlikte düşünmek, ve bu kooperatiflerin yatay ve dikey bütünleşmeleri desteklenmediğinde, ayakta duramayacaklarını, gözönünde bulundurmak gerekir.

Bu arada kooperatifler şu ölçüleri de gözden kaçırmamaları gerek;

a) Hizmetlerin ve satın alma yüzdelerinin temel fiyatlarını düşürmek,

b) İstekleri merkezileştirmek suretiyle mevsimin uzamasını sağlayarak, hasılatı artırmak,

c) Modern teknolojinin kullanımı yoluyla daha ileri teknik organizasyon modelleri sunmak ve bunları kooperatifler arası bütünleşerek gerçekleştirmek,

d) İstek değişmelerini izleyen girişimci yönetimler ortaya çıkarmak ve küçük çaptaki kooperatifleri bölge ve merkez birlikleri halinde toplamak,

Turistik işbirliği gerçekleşmeli, ki buna turizm kooperatifleri diyorum.

Ülkemizin öteki ekonomik ve sosyal sektörlerinde olduğu gibi, kültür mirasının bir parçası olan turizmde bütünleşme ve işbirliğini kooperatifçilik sağlayacaktır. Kooperatifçi ruhunun bir devamı olarak, yeni turistik gelişme modeli ortaya çıkmaktadır.

Bu da kişisel özgürlüğe değer kazandırmaktadır. O halde bu modeli benimseyelim, geliştirelim.

Kooperatif işbirliğiyle bağlanma kişi özgürlüğünü sınırlamaz, aksine seçenekleri ev olanakları artırır.

Turistik ürün üreten veya turistik hizmet sunarak fayda sağlayan kooperatifler, ekonomik değeri ve toplumsal işbirliğini simgelerler.

Yakın ve uzak çevre ile ilişkileri en iyi şekilde sürdürmek, uygar yaşam kavramlarının ve kültürünün zenginleşmesini sağlamak amacıyla boş zamanlardan yararlanma hakkının yaygınlaşması turizmde kooperatifçilik görevinin nedenlerini oluşturmaktadır.

Turizmde kooperatifçiliği, teknik bilgiye, tecrübeye ve ilme dayanarak gerçekleştirelim.

İşte o zaman turizm kooperatifçiliğinde kaybettiğimiz 50 yıllık açığı kapatmış, diğer turizm kooperatifçiliğinde ün yapmış ülkelere doğru yürümüş oluruz.

Eğer bu ülkeleri bu konuda yakından inceleyediniz, turizme gönül vermiş, yıllarını bu uğurda harcamış olan bu ülkelerin insanlığa ne yapmak istediklerini ve o zaman daha iyi anladınız.

Turizm ve turizm kooperatifçiliği sözcüğü onlarca kutsal bir sözcüktür. Turizm kooperatifçiliği öyle bir tutkudur ki onu yaşamayan yaşamaya kendinde güç görmeyen insanlar bunun politikasını ve entrikasını yapmasınlar. Çünkü turizmde kooperatifçilik bir inanç bir iman meselesidir. Bunun politikayla, entrikayla alakası yoktur.

Turizm kooperatifçiliği turizm mesleklerinin yan yana gelmesiyle doğmuştur. Kooperatif hareketinin amacı gerçekte sadece zayıf sosyal tabakaların boş zamanlardan yararlanmasını, maddeten diğer sosyal tabakalara doğru genişletmek değil, aynı zamanda kalite ve toplumsallık açılarından bu yararlanmayı garanti altına almaktır.

Bunun için kooperatifin görevi, hem ortak hisseli oteller, köyler, turistik, kültürel, eğlendirici tesisler gibi açık yerleşme yerleri yaratmak, hem de sosyal kitle organizasyonları içinde işbirliği biçimleri yaratarak (Kulüpler, Sendikalar, Kültür dernekleri gibi) turistik faaliyetlerin ortaklar lehine, turizme yönelik hizmetlerde kooperatifçilikte birleşmek yegâne ulusal ve uluslararası araç haline gelmesini sağlamaktır.

Ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşmakta, turizm kooperatifleri.

- a) Turistik girişimler arasında işbirliği,
- b) Toplumsal yerleşme yerleri arasında işbirliği.

Konularında ağırlık vererek çalışmalarını sürdürürken kişinin boş zamanlarını değerlendirmesinde ekonomik seçme hakkı olması kendi kültür ve değer yargıları içinde özgürlüğünü korurken toplumu da işbirliğine yöneltmektir.

Turizm kooperatifçiliği konusunda Turizm ve Tanıtma Bakanlığı her türlü plan ve projeyi yapmıştır. Ancak biz kooperatifçilerin bunlara inanarak çalışmaya başlamamız gerekir. Spekülatif amaçlara yönelmemiz gerekir.

Türkiye'ye turizm kooperatifçiliği fayda temin eder mi etmez mi iddiasını sürdürmek ilkel bir iddia türüdür.

Bu devreyi çoktan aşmış olmamız gerekir. Turistik tesislerin ve turizmin ucuz mal edilecek yönünü, kitle turizmini, pansiyonculuğu turistik şehirlerimizin giriş çıkış kapılarında turistlerin konaklama, dinlenme ikmal ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması için gerekli yatırım ve işletmeciliği eski eserler, eski hanlar, kervansaraylar, terkedilmiş durumdan kurtarılarak kooperatifler eliyle restore edilip işletmeye açmak ve arazinin görünümüne uygun yeri inşaatlar yapmak işlemini de Turizm Geliştirme Kooperatifleri yüklenmiş olacaktır.

Turizm kooperatifleri turizmin alt yapıdan başladığını çok iyi bir şekilde kavramalıdır. Fevkalâde bir alt yapıdan sonra koope-

ratif faaliyetine geçmelidir.

Turizm Geliştirme Kooperatifleri arasında biran evvel kurulmasını ve birlikler haline gemlesini arzuladığım bilhassa hatıra ve hediyelik eşya üretim ve pazarlamasını yapacak olan kooperatiflerdir. Zira, Türkiye dünyada küçük el sanatları zengin ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye'de, mevcut olan bu büyük potansiyelin değerlendirilmesi gerekir. Her bölgemizin kendine mahsus el sanatları vardır. Bu kaynaklar kooperatifler eliyle geliştirilip pazarlanmasıyla Türkiye için önemli döviz kaynağı olabilecektir. Mardin tarafındaki oymacılık, Diyarbakırdaki sedef işi, bugün birçoklarımız tarafından duyulmadan, yurt dışına çıkmaktadır. Ve yine el sanatların satışı haksız ve fahiş kârlara sebep olmaktadır.

Küçük el sanatlarının yapıldığı yörelerde kurulacak olan turizm geliştirme kooperatifleri tarafından gerçekleştirilecek tatil köyleri ve konaklama tesislerinde de el sanatları kooperatifleriyle yatay bağa girerek, küçük el sanatlarının minyatür imali ve pazarlamasını da gerçekleştirmiş olurlar. Böylece turist tatilini geçirirken küçük el sanatlarının harika örneklerini orada görecek, satınalacak, isteyen kendi eliyle yapabilecek ve yaptığını maliyetini ödeyerek alıp götürebileceklerdir. Üç gün kalmak için gelen el sanatı eseri bitirebilmek için beş gün kalabilecek veya daha fazla kalabilecektir.

Türkiye'nin bütün sathı turizm kooperatiflerinin teşvik sahasıdır.

Yurdumuzda termal merkezi 368'den de fazladır. Termal merkezlerinde konaklama tesisleri ve yan ünitelerini gerçekleştirme imkânı bugün kooperatiflerimize verilmiştir. Ortadoğunun en önemli şifalı sularına sahip olan yurdumuzda yaz ve kış işleme imkânı olan bu merkezleri kışlık yüzme havuzlarıyla dağcılık sporlarıyla mağra, yayla iklim türü ve çiftlik turizmiyle bu termal merkezleri Ortadoğunun ve Türkiyenin en önemli sağlık ve eğlence kültür merkezleri haline kooperatifler getirebilirler. Lokantalarıyla, eğlence yerleriyle bu merkezlerde yepyeni yerleşme merkezleri doğabilir.

Turist ne kadar ucuz bulursa o kadar gelir. Türkiye'de turizm pahalılaşmıştır. Turizm maliyetinin ve fiyatının yüksek oluşu turizmi baltalamaktadır.

Ucuz temiz, basit ve kendi atmosferimizi verecek tesislere ve yan ünitelere Türkiye'yi turizm kooperatifleri kavuşturacaktır.

Bulunduğu yörede halkın hayat seviyesini yükseltecek, istihdamı yaratacaktır. Halk önce kendi cebine para girmesini ister, ondan sonra turizmi anlar. Kooperatife üye olacaklar turistin o yöreye gelişinden dönüşüne kadar ihtiyacı olanlar ve turizme el sanatlarıyla katkıda olacak kişilerdir.

Zira turizm kooperatifçiliği turizm endüstrisinin bir dalıdır. Turistik ağırlamasından mutfağına kadar bir sanatın icracısıdır.

Bu kooperatifler,

Yurt dışındaki turizm kooperatifleri ile yapacakları karşılıklı işbirliğiyle halkımızın bilinçlenmesini, dış dünya ile olan münasebetlerini ve turizme bakma açısını genişletmiş olacaktırlar ve turizmi millî ekonominin verimli bir sektörü haline getireceklerdir.

Bu hedefe varmak için de kooperatifçilik ulusal ve kıtasal düzeyde olduğu gibi dünya düzeyinde de bir aksiyon programı geliştirmelidir. Böylece kooperatifçilik hareketi, insancıl ve sosyal turizmin gelişmesini engelleyen büyük sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla etkinliğini kullanmalıdır.

Kooperatifsel tasarruf kişiyi tatile itmekte, tatil için ayrılan parayı garanti altına ve kooperatif üyesi her türlü hayal kırıklığından koruyarak ona en yüksek düzeyde bir seçim özgürlüğü bırakmaktadır.

Özellikle tatillerin yapılması, tasarruf, ulaşım ve konaklama araçları ile genel mahiyette toplu hizmetlerin geliştirilmesi çevre düzenine saygı konuları gibi.

İşte turizm böylelikle yayılma rolünü oynayabilecektir.

Turizm, Tanıtma Ulaştırma - Rekabet, İşletmecilik, Zekâ ve Mantıktır. Bütün bu saydıklarımızı turizm kooperatifçiliği başarıyla yapmalıdır. Turizm kooperatifçiliğinin Türkiye turizminin temsil ettiği ekonomik faaliyet içinde geniş bir hisse alması gerekir.

Bugün uygulamaya koyduğumuz Turizm Kooperatifleri ülkemiz, iktisadi anlam ve ihtiyacına, ekonomik ve turizm tarihimizin ruhuna kooperatifçilik politikamızın genel çizgilerine uygun başlı başına bir turizm kooperatifçiliği politikasına uygun faaliyet gösterecektir.

50 yıldan fazla yurtdışında sağlıklı bir tecrübesi olan turizm kooperatiflerinin bir taraftan işçi, köylü, esnaf gibi toplum grupların diğer taraftan ise turistik ürün üreten ve hizmet ve fayda sunan kişilerin ve bu turistik hizmet, fayda ve ürünü tüketen turistlerin iktisadi ve sosyal hayatlarında büyük faydalar sağladığı gerçeği Dünya 1.ci Turizm Kooperatifçiliği Kongresinde ispatlanmıştır.

TURİZM KOOPERATİFÇİLİĞİ İLE TURİZM EKONOMİSİ ARASINDAKİ YAPISAL BAĞ

Ayça ADALILAR(*)

Toplumlar kendi tarihlerine, sosyo-ekonomik yapılarına, kültür ve öz benliklerine sıkı sıkıya sahiptirler.

Onlardan bu ilkeleri söküp atmak veya değiştirmek çok güçtür.

Turizm kooperatifleri somut, ekonomik ve sosyal ulusal uluslararası ilke gerçeklerinden hareket eden, insancıl ve sosyal turizmin gelişmesini engelleyen büyük sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla, toplumların en az varlıklı tabakaları için kaliteli bir turizmin gerçekleşmesini sağlayan sosyal ilişkilerden kuvvet alarak vücuda getirilen, sosyo ekonomik şartları ve kültür seviyesi farklı farklı olan ülkelerde kendi bölgesel şartlarına uygun bağımsız bir yönetime sahip, egemen kuruluşlar olarak doğmuştur.

Hiç bir ülkenin turizm kooperatifi, diğerinden aynen monte edilmemiştir. Çünkü toplumlar bir takım verilerle beslenir ve gelişirler. Kooperatiflerde, toplumların içinde serbest giriş çıkış ilkesinin ve dolayısıyla gönüllü işbirliğinin mahsulü olarak yücelirler.

Türkiye'de uygulanacak turizm kooperatifleri bugün dünyada uygulanan kooperatif turizmi sistemlerinin ve politikalarının hiç birinin aynısı olamaz.

Ülkemiz, iktisadi anlam ve ihtiyacına, ekonomik ve turizm tarihimizin ruhuna kooperatifçilik politikamızın genel çizgilerine uygun başlı başına bir turizm kooperatifçiliği politikası uygulamak zorundadır.

Dünya kooperatif turizmi sistemlerine bağlı kalmamakla birlikte, ülkemizin ihtiyacına göre bunlardan faydalanmaktan da geri kalmamalıdır.

(*) Kop. Bilimi Uzmanı. Turizm Ve Tanıtma Bakanlığı Bakan Özel Danışmanı.

Turizm kooperatifçiliği turizm sektörü aracılığıyla ekonomik kalkınmayı sağlayacaktır.

Bizim kooperatiflerimiz hür, bağımsız, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı, gönüllülük ilkesine dayalı, demokratik yönetimi benimsemiş, rüsturn ilkesine sadık, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliğine yönelmiş, Türk kooperatifçilik politikasının genel çerçevesi turizm sektörünün genel politikası çizgileri doğrultusunda vücut bulmalıdır.

Bu kooperatifler, özel menfaatlere ve siyasi amaçlara alet edilmemelidir. Bunların faaliyet alanlarının fiziki plânlama içerisinde turistik potansiyel ve öncelikli yörelere göre faaliyet alanlarının genişletilmesi gerekir. Turizmin salt ekonomik önemi yanında çağdaş toplumun oluşmasının siyasal, sosyal ve tüm boyutları içerisinde etkileyen bu kooperatiflerin faaliyet alanlarının dış turizm açısından öncelik kazanan gelişme merkezleri ve bunlara bağlı, alt yerleşme birimleri ile çevre düzeni, nazım ve imar uygulama plânları hazırlanmış kış sporları merkezlerine,

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından planlanan organize turizm merkezlerine,

Turist dolaşım aksları üzerinde bulunan, nicel ve nitel yönden son derece yetersiz kapasitedeki konaklama merkezlerine,

İç turizm açısından öncelik kazanan gelişme merkezleri ve bunlara bağlı alt yerleşme alanlarına,

Termal merkezlerine doğru genişletilmesi gerekir.

Siyasal, sosyal ve ekonomik kalkınma çabaları içerisinde olan bir toplumun kalkınma savaşını bir boyut içerisinde ele alıp, yorumlayarak kesin ve tutarlı bir sonuca ulaşma imkânı yoktur.

Kalkınma yolundaki ülkelerde, turizm kooperatiflerinin rolü önemlidir.

Turizmi kitleleşel yaşamın bir nitelik unsuru haline seyahat ve tatil kooperatiflerinin getireceği unutulmamalıdır.

Kooperatifçilik hareketinin tüm boyutları içinde turizm olayı ile iç içe olması, toplumun yapıcı bir öğesi olarak mütalâa edilmelidir, ve karşı karşıya bulunduğu sorunların çözümü için dünya kooperatifçiliğinde sektörler arası bir işbirliğine gidilmesi gerekir.

Kalkınma yolundaki ülkelerde temel güçlük, yerli toplumların hayat seviyeleriyle dünyanın zengin bölgelerinden gelen turistlerin

lüks düzeydeki harcamaları arasındaki ana farklılıktan ileri gelmektedir.

Ön yargıları ortadan kaldırabilecek şekilde kooperatif teşkilatlanmayla yayılma sağlanabilirse bir turistik pazar kalkınma yolundaki ülkelerde doğabilir. Kooperatifçilik bu ülkelerde toplumların sahip oldukları araçların yetersizliğini gözönüne almak suretiyle ulusal turizmin gelişmesini kolaylaştırmaya ve çeşitli ülkelerin turizm kooperatifleri arasında çok sayıda ve vasıflı turistik alış-verişte bulunmak suretiyle tamamlayıcı yönde yürütülmelidir.

Kalkınma yolundaki ülkelerde turizmin geliştirilmesi, kooperatifçilik hareketinin en acil uğraşlarından biri olmalıdır.

Bu uğraşısı arasında turistik ürünün tüketicisini en iyi şekilde tanımalı ve ona gerekli hizmeti götürmeyi amaç edinmelidir.

Bu amaca ulaşabilmek için de, basını ve tüketiciler komitesini kooperatiflerin destekli imcesiyile faaliyete geçilmelidir.

Turizm kooperatiflerinde, tüketiciyi ve tüketicinin ihtiyaçlarını tanıdıktan sonra hizmet, ihtiyaçlar için gidecektir. Görülüyor ki kooperatiflerimiz turizm konusuna eğilirken, hizmet için hizmet değil, ihtiyaç için hizmet ilkesine göre faaliyet gösterecektir. Turist niye gelir, ne ister, yaşam felsefesi nedir? Ne ararlar. Bu noktaları tesbit ettikten sonra sunulacak hizmetin kalitesini ayarlamak kolaydır.

Turizm kooperatifçiliğiyle mahalli turizm potansiyeli değerlendirilmeli istihdam yaratılmalı, çevre halkının hayat seviyesi ise yükseltilmelidir. Kooperatifler kanalıyla yerli nüfusun turizm yapması özendirilmelidir. Turizmin ekonomik katkısından yararlanma ve seyahat yapanlara gittikleri ülkede kaliteli bir turizm bulma ve ülkeyi gerçeğe uygun bir şekilde tanıma imkânını sağlayan çeşitli ülkelerin seyahat kooperatifleri arasında karşılıklı anlaşmaların geliştirilmesini mümkün kılmalıdır.

Gidilen veya gelinen ülkelerin teknik ve ahlaki normları seyahat kooperatifleri eliyle tanımlanacaktır. Böylece turistik ziyaret yapılmış olan ülke veya bölgesel yerlere gerekli saygı gösterilmiş olacaktır. Bu ise ayaklı bir propaganda ve tanıtma olacaktır.

Çok uluslu ülkelerde turizm kooperatiflerinin merkezleri fazla olmalıdır. Sayıları çoğaldıkça turizm kitlesel yaşamın bir nitelik un-

suru haline gelir. Bizde ise, öncelik verilmiş gelişme merkezleri ve bunların alt birimlerinde kooperatif merkezleri fazla olmalıdır.

Kooperatifler üretken olmalıdır, gelişmiş bir toplum düzeyine ulaşma mücadelesinin sürdürüldüğü şu günlerde turizmde hem ekonomik, hem sosyal anlamda toplumumuzun çağdaş toplumlarla daha uygar alışverişini gerçekleştirme konusunda kooperatif kuruluşlara yer vermiştir.

Yeryüzünün bütün kooperatifçileri ve kooperatif hareketleri, ekonominin «gelişme» sektörlerinden, gereği gibi yararlanabilmek için strüktürel değişikliklere yönelmiş durumdadırlar. Turizm dalının kooperatifçilik çalışmaları arasında önemli bir yer tuttuğu unutulmamalıdır.

Turizm hareketi devamlı olarak büyümekte ve gelişme göstermektedir.

Bu gelişme içerisinde mobil olan turizm ile kooperatiflerin kendi yatay dikey örgütlerinin turizm yaşamına katılmaları için belirli bağlar kurulmalıdır.

Turizm girişimlerini, kısmen devlet, kısmen kişiler ve kısmende kooperatifler üzerlerine almalıdır. Kooperatifçiliğin turizmin gelişmesinde mevcut hukuki, teknik mali engelleri ortadan kaldıracak şekilde aksiyon planlarıyla ortaya çıkması gerekir, özel sektör karşısında rekabet yapabilmelidir.

Bu sonuca varmak içinde kooperatiflerin turistik ürünün ve hizmetin ne olduğunun ve üyelerinin ve tüketicisinin ne gibi ihtiyaçları bulunduğunu en iyi bir şekilde bilinmesi keyfiyetini gözönünde bulunduran nazik ancak zorunlu seçimler yapmaları gerekmektedir.

Ve yine büyük halk kitlelerine, tümüyle kooperatifçilik hareketi çevresinde sunulan turistik ürünler için bir kalite etiketi ortaya getirilmelidir, bu etiketi taşıyan bütün ürünlerin kaliteleri aynı olmalı ve kooperatiflerarası farklar taşımamalıdır.

Mobil olan turizm talebini karşılayabilmek için Kooperatif sektör uluslararası rekabet şartlarına göre kaliteyi ve fiyatları ayarlamalıdır.

Bundan sonra turizm kooperatifçiliğinden döviz üretimi beklenebilir. Mademki turizm bir kaynak geliştirme işidir, o halde bırak-

ARASINDAKİ YAPISAL BAĞ

lim bir kısım yerel, bölgesel, kaynakları kooperatifler geliştirsün. Turizm sanayii gerçekleştirilsün, işte o zaman Türkiye dışardan dolar aramayacaktır. Turizm açısından gerekli olan ekonomik istikrar sağlanmalıdır.

Turizm kooperatifçiliği turizm ekonomisinin verilerini değerlendiren bir disiplindir. Kooperatiflerin üretici yatırımları, mahalli ürünleri değerlendirici, etkileri, ihracata dönük ve bulunduğu bölge halkının hayat seviyesinin yükseltici ve istihdam yaratıcı faaliyetleriyle turizm kooperatifçiliği ile turizm ekonomisi arasındaki yapısal bağı görmemezliğe gelemeyiz.

Türkiye'nin yıllardan beri devam eden dış ödemeler dengesindeki açığın kapanması için turizm sektörünün önemli bir katkıda bulunması arzu ediliyorsa. Turizm sektörüne de, kooperatiflerin katkısı sağlanmalıdır.

Çünkü kooperatiflerde uygulanan ana ilkeler ticaret dengemizin canlı yapısını korumaktadır.

Bu kooperatiflerin özelliği iç ve dış turizmin, ihtiyaçlarını daima karşılamak suretiyle iyi bir örgütlenmeyle ve belli tipler üzerinde üst birlikler haline gelerek rasyonel çalışmayı sağlamaktır.

Kesin zorunluk olmadıkça kooperatiflerin faaliyetlerine piyasalarına karışılmaması gerekir.

Bu kooperatif piyasasını başı boş bırakalım anlamına gelmez. Bu bakımdan turistik ihtiyaçlar hakkındaki programlar, denetleme hakkındaki vasıflar yönetmeliği ve Kooperatifler Kanununda arzu edilen yeni denetim sistemi, Ticaret Bakanlığının denetimi ve kooperatiflerin geliştireceği denetim sistemi sonuçlarını verecektir. Turizmde sanayileşmek en büyük sorunlarımız arasındadır. Çalışması, yaşaması çekici sektör olması, için turizmin sanayileşmesi şarttır. Bu sanayileşmede kooperatiflerin payı büyük olacaktır.

Yurdumuzun çok üstün doğal zenginliklerine, kültürel, arkeolojik, tarihsel zenginliklerine rağmen bugüne kadar Türkiye bu potansiyelden hakettiği payı alamamıştır. turizmin ülke ekonomisine katkısı sınırlı kalmıştır.

Oysaki turizm politikası iç ve dış talebi teşvik eden akılcı ve geniş kapsamlıdır.

Halk kesimi elinde atıl duran küçük sermayelerin kooperatif or-

taklarının manevi güçlükleriyle birlikte bir araya getirilerek turizmde dolayısıyla iktisadi alanda onlara güç kazandırılmalıdır. Zira kooperatiflerin amaçlarından biri de varolan ve ortaya çıkabilecek turistik ihtiyaçları gidermektir.

Bir turistik işletme etrafında birleşmeyi sağlamaktır. Bu birleşmede eşitlik esası hâkimdir. Bu nedenle ortaklarının yaşam şartlarını iyileştirme ve sosyo-ekonomik menfaatlerini koruma, birlikte çalışma ve dayanışma neticesi etrafında birleştikleri kamu menfaatine açık turistik işletmelerini yeni yatırımlarla genişletebilmektedirler. Bunların sermayeleri asla sınırlanamaz, ortak sayıları değişebilir. Bu nedenle konut kooperatifleriyle karıştırmamak gerekir.

Turistik ürünün ve hizmetin üretimi ve tüketimi arasındaki yolu kısaltarak tüketiciye maliyetinin 5-10 katı fiyatla satışı önlemiş olacaktır. Şüphesiz turizm sektörünün tüm sorunlarını kısa sürede çözümlenmesi beklenemez, fakat iyi bir kooperatif teşkilatlanmasıyla ve güçlü bir yönetici kadro ile temiz ve rahat yatak kapasitesinin hızla artırma geniş düzeyde propaganda, turistlerin memnun edici muamele, sür'atle çoğaltılan alt yapı hizmetleriyle kitle halinde turist çekimiyle turist gelirlerini artırıcı faaliyetleriyle daha bir çok olumlu işler başarabileceklerdir. Bu işlerin başarılmasında her kooperatif türünün ayrı ayrı görevleri olacağı tabiidir.

Turizm geliştirme kooperatiflerinin çalışma sistemi bir elips oluşturur. Orta merkezde turizm kooperatifi türlerinden biri, elips çizgisi üzerinde ise bu kooperatifi besleyen turistik ürün ve hizmet tedarik ve pazarlama kooperatifleri, ulaştırma kooperatifleri, tüketim kooperatifleri bulunur.

Turizm geliştirme kooperatiflerindeki turistik ürünün üretimini üstlenen kooperatifler, hizmet üreten kooperatifler olarak iki tipe ayırarak inceleyebiliriz.

— Turistik Ürünün Üretimini Sağlayan Kooperatiflerin çalışma esası

Turistik üretim derken, hepimizin anladığı üzere tabiatta varolan maddelerin terkiibini değiştirerek, onların yer ve zamana göre turistik fayda sağlayacak hale getirmek dolayısıyla ekonomik değer kazanmalarını sağlamalarıdır.

Turizmde turistik el sanatları, hatıra ve hediyelik eşya, turistik amaçlı deniz ulaştırma vasıtaları yapımcıları, halı, kilim, kumaş ve örtü tezgâhları turistik ürünün üretiminin yapım alanıdır.

Bunların arasına turistin aradığı geleneksel tatlılar, parfüm kolonyaların üretimini de ilâve edebiliriz.

Turistik ürünün üreticisi olan kooperatiflerin işi, piyasaya aktarılacak ürünün sürümünü sağlamaktır.

Piyasada sürümü sağlanacak turistik ürünü ya kooperatifler doğrudan doğruya üretirler, veya ortakları vasıtasıyla üretirler. Bu konuda değişen bir şey yoktur.

Kendi yahut ortakları kanalıyla ürettikleri turistik malların sürümünü sağlamak için turistik ürün tedarik ve pazarlama kooperatifleri ile yatay bir bağla işbirliğine girerler.

Ve bu kooperatiflere sürümünü devam ettirmeyi arzuladıkları turistik ürünün cinsi, kalitesi, miktarı ve fiyatlarını bildirirler. Dikkat edilirse burada standartları tesbit etme işlemine girişilmiştir. Standartlar sağlandığı müddetçe turistik ürünün satışı kolaylaşacaktır. Satılan mal kaliteye kavuştuğu kadar standartlara kavuşacaktır. Daha doğrusu turistik ürünler için kooperatiflerin hazırladığı kalite etiketi doğmuş olacaktır.

TURİSTİK ÜRÜN TEDARİK VE PAZARLAMA KOOPERATİFLERİ

Bu kooperatifler üreticisiyle turistik ürünün tüketicilerini mümkün olduğu kadar çok biraraya yaklaştırmak çabasıdadırlar.

Dikkat edilirse dağıtım kanalı üzerindeki yolları kısaltırlar. Asgariye indirirler.

Turistik ürün üreticisi olan kooperatiflerle yatay bağlı olan tedarik ve pazarlama kooperatifleri bu kooperatiflerin ürettiklerini en yakın en verimli pazarda satmak ve bedelini ilgili kooperatife ödemektir.

Bu arada ürünün çeşidi bu satışın şeklinde rol oynayacağı bir gerçektir. Burada aklımıza şöyle bir konu gelebilir, yatay bağla bağlı olduğu üretim kooperatifinin ürünlerinden satamadıklarını ne yaparlar?

Satamadıkları malları, kaliteli kontrol etiketi, cinsi, kalitesi, miktarı ve fiyatlarını kendisinin dikey bağla bağlı olduğu üst birliğine yani turistik ürün tedarik ve pazarlama kooperatifleri bölge birliğine bildirir.

Görülüyorki turizm kooperatiflerinin olumlu faaliyet göstermeleri için derhal bölge birliklerini ve daha sonra merkez birliklerini teşkil etmek gereklidir.

Üst kuruluşsuz turizm kooperatiflerinin başarı kazanmasının zayıf olacağı noktasından hareket edilmesinin zaruretini belirtmek isterim.

Turistik ürünün tedariki ve pazarlanması işini yürüten kooperatifler, satışına aracılık yaptıkları turistik malların, bedellerini üretimin yapıldığı yerden pazarlama yerine kadar gereken taşıma ücretlerini ve kendi hizmet komisyonlarını da düşükden sonra üretimi yapan kooperatiflere öder.

Çok doğaldır ki bu konu yönetmeliklerle aralarında belli oranlar dahilinde tesbit edilir.

— ULAŞTIRMA KOOPERATİFLERİ

Turistik ürünün pazarlanmasını amaç olarak alan Tedarik ve pazarlama kooperatiflerinin satışında aracılık yaptıkları turistik ürünleri üretici kooperatiften satıcı kooperatife kadar ulaştırma işlemini amaç edinerek turizm endüstrisine hizmet sunarlar.

Şu halde bu kooperatifler turizm kooperatiflerine yatay bağla bağlıdırlar. Turistik ürünün ulaştırılmasını üzerine alan Ulaştırma Kooperatifleride üst birliklerini oluştururlar, ve üst birlikleri malın cinsine ve yol koşullarına göre önceden tesbit edilen rayiç üzerinden bulunacak ücret karşılığında yapar. Gerekirse taşıma işlemlerine bağlı buldukları turistik ürün tedarik ve pazarlama kooperatiflerinin talimatlarına göre taşırlar.

Taşıma kooperatifleri üst birlikleri potansiyelin yüklü olduğu yörelerde tamir atölyeleri kurarlar. Taşıma kooperatiflerinin üyesi olan taşıma araçlarının arızalanmaları halinde bu atölyelerce onarırlar. Tamir masrafları ise tamir edilen aracın bağlı olduğu taşıma kooperatiflerine gönderilir.

Araçlar kooperatifin malı olabileceği gibi ortağında malı olabilir.

— TÜKETİM KOOPERATİFLERİ

Ortaklarına kaliteli, standart ve ucuz tüketim maddeleri sağlarlar.

Tüketim kooperatifleride turiz geliştirme kooperatiflerinin o-

luşturdukları elips içinde yer alırlar. Turistik ürün tedarik ve pazarlama kooperatifleriyle ve turizm geliştirme kooperatifleri türü olan konaklama tesisleri ve yan üniteleriyle devamlı işbirliği içinde olurlar.

Tüketim kooperatifleri ortakları olan veya üyesi oldukları turizm geliştirme kooperatiflerinin ihtiyaçlarını gidermeye çalışırlar. Onların siparişlerini alırlar. Özel listelerin turistik ürün tedarik ve pazarlama kooperatiflerine iletilmesi tüketim kooperatifinin iş hacmini yükseltirken, turizm geliştirme kooperatifinin piyasadaki yerini güçlendirerek Turizm Sanayiini geliştirirler. Bu arada tüketim mallarında sürüm hızını artırmış olurlar.

Turizm geliştirme kooperatiflerinin diğer bir türü hizmet kooperatifleridir.

Bu kooperatiflerin gerçekleştirilmesi sonucu, turistik lokantanın mutfağındaki bir tabak yemeğin değeri ile aynı tabak yemeğin müşteri masasındaki değeri bugünkünden farklı olacaktır. Bu konudaki ekonomik değer artışı hizmet kooperatiflerinin faaliyetleriyle bir tabak yemeğin üretimindeki artışı normale getirirken müşteriye sunuşuda normale getirilebilecektir ve turizmi tabana yayabilecektir.

Nitekim, turizm kooperatifleri bulunan Rodos, İspanya, İtalya, Fransa, İsveç, İsviçre gibi bir çok ülkede turizm tabana yayılmıştır.

Turizmin tabana yayılmasından sonra turizmin gelişmesi ve turizm gelirlerinin çok yükselmesi görülmüştür.

Bizdede konaklama tesisleri ve yan ünite tesisleri hizmet kooperatifleri hizmet üreten kooperatifler türü olarak düşünülmüştür. Bu kooperatifler eliyle turizm tabana yayılmalıdır Tabana yayılma işlemi bittikten sonra ancak turizm gelirlerinde yükselme beklenebilir. Bugünkü durumuyla devam ederse, ülkemiz turizm gelirlerinin yukarıda sayılan ülkelere göre turizm gelirininde giderek düşeceği bir gerçektir.

Turizm geliştirme kooperatiflerinin sistematik çalışmasını bir elips şeklinde çizersek merkezde turizm geliştirme kooperatifi ve bu elipse yatay bağlanan turistik ürün tedariki ve pazarlama kooperatifleri, Ulaştırma Kooperatifleri, Tüketim Kooperatifleri bu elipsin etrafını oluştururlar.

Ancak turizm kooperatiflerinin tam randıman vermeleri için önce bölge birliklerini sonra merkez birliklerini oluşturmak gere-

kir. Bu elipsi üç katlı düşünebiliriz. Elipsi oluşturan yatay bağlı bütün kooperatifler birliklerini, birlikler ise merkez birliğini oluşturması gerekir. Böylesini bir sistem gerçekleştikden sonra, Türkiye'de turizm gelirlerini artmamasına imkân yoktur.

Bugün turizm olgusuna ne devlet nede özel sektör gereken önemi vermemiştir.

Eğer Devlet gereken önemi veriyorsa özel sektörle rekabet edebilecek kooperatif sektörü gerçekleştirmesi gerekir. Özel sektör karşısında rekabet eden olmadığı için turizmi aynı devlet sektörü gibi tavanda oluşturmuştur. Onun için lüks tesisler muayyen ayın dışında atıl durmakta, yüksek fiyatlar, gereken hizmetin sunulmaması turizm gelirlerini giderek azaltmakta, sadece turizm gelirleri yüksek olan ülkelerden bahsedebiliriz lakin nedenini aramayız. Turizm tabana, ne devlet sektörüyle nede karşısında rakibi olmayan özel sektörle yayılabilir. Turizmi tabana ancak kooperatif sistem yayılabilir. Bu safhadan sonradır ki turizm gelirlerindeki artışı görebiliriz.

Bakınız, kooperatifler bölge birliklerini oluşturunca bölge birlikleri bu kooperatifleri denetler ve onlara ihtiyaçlarını ve kendinden istenen girdilerle, sipariş edilen malları veya hizmeti temin eder, onlara pazar yaratır.

Bölge birlikleri merkez birliklerini oluşturur merkez birlikleri kendisine bağlı kooperatiflerin merkez birliklerince karşılanamayan girdileri tedarik eder üretim tekniğini geliştirerek standardizasyon, araştırma çalışmaları yapar. Faaliyet alanına göre orta ve uzun vadeli üretim, pazarlama projeleri hazırlar, ülkenin turistik değerlerini yerli ve yabancı turistlere tanıtmaya işlemini yüklenir. Bunun içinde orta ve uzun vadeli projeler hazırlayarak uygulamayı hızlandırır.

Turizm kooperatifleri bölge birlikleriyle, bunlara bağlı kooperatifler için gerekli tesislerin kurulmasına, işletilmesine yardımcı olur.

Tedarik ve pazarlama kooperatifleri aracılığıyla kendi bölge birlikleri ve bunlara bağlı kooperatiflerin ihtiyaçlarını karşılar.

Kendisine bağlı bölge birlikleriyle diğer turizm kooperatiflerini denetler.

Öylesine bir sistem içinde çalışırken, artık bu kooperatiflerden turizm endüstrisine nasıl fayda sağlanacağını düşünmeye gerek yoktur. Bir an evvel turizm kooperatiflerine işlerlik kazandırmak gerekir.

KOOPERATİFÇİLİK
Founded in 1931

Kooperatifçilik is the publication of The Turkish Co-operative Association. It is published four times a year. The subscription price to the review is \$ 4 a year, air mail included. Correspondance relating to the review should be sent to «Türk Kooperatifçilik Kurumu, Mithatpaşa Caddesi 38/A, Ankara - Turkey.»

The Turkish Co-operative Association assumes no responsibility for the views expressed by authors whose articles appear in Kooperatifçilik.

Proprietor on behalf of
The Turkish Co-operative Association
Feyzi HALICI

Editorial Board
CELÂL UZEL
Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ - Nail TAN - Bülent AKBAŞ
İrfan Ünver NASRATTINOĞLU

Each issue of the review will contain some articles, research notes, communications, book review, announcement and news notes on Co-operatives in English or, French language. But the review is mainly issued for the Turkish readers. For that reason the contents will be mainly Turkish.

Managing Board

Feyzi HALICI	:	President
Celâl UZEL	:	Vice President
Ertürk ŞENGÜN	:	Treasurer
Bülent AKBAŞ	:	Member
Doç. Dr. Rasih DEMİRCİ	:	»
Yıldırım ERGİDEN	:	»
Nureddin HAZAR	:	»
Ayhan İNAL	:	»
Kadir KALFA	:	»
Doç. Dr. Süleyman KARA	:	»
İrfan Ünver NASRATTINOĞLU	:	»
Kâzım SEÇER	:	»
Nail TAN	:	»
Özdemir ÜNSAL	:	»
Turgut YILDIRIM	:	»

BOARD OF AUDITORS

Sabahattin ÇANKAYA	:	President
Esen FİGEN	:	Member
Mehmet Alem HALKMAN	:	»

YÜZYILI AŞAN
TECRÜBESİ İLE
ZİRAAT
BANKASI
HER ZAMAN
HİZMETİNİZDEDİR.